

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Sociální práce se seniory jako oběťmi trestného činu
krádeže a podvodu**

bakalářská práce

Autor práce: Markéta Čerklová
Studijní program: Rehabilitační – psychosociální péče o postižené děti, dospělé
a seniory
Studijní obor: Rehabilitace
Vedoucí práce: Mgr. Lenka Maňhová

Datum odevzdání práce: 13. 8. 2013

Abstrakt

Klíčová slova:

Stáří – krádež – podvod – podomní prodej – předváděcí akce – preventivní opatření – sociální práce

Tato bakalářská práce je zaměřená na seniora, jako oběť trestného činu krádeže a podvodu a v souvislosti s následky tohoto problému i na sociální práci. Počet případů trestných činů páchaných na seniorech roste a je to dáno i faktem, že populace v současné době stárne a pachatelé si vybírají seniory záměrně kvůli psychickým a fyzickým změnám, které se stářím souvisejí a dělají seniory zranitelnějšími. V poslední době jsou stále častěji v médiích zveřejňované případy násilí, často i brutální, ze strany osob cizích, tak i příbuzných. Nejčastěji se jedná o podvody u domovních dveří, organizovaných prodejních výletů, kapesních krádeží, prodej zboží na ulici apod.

Teoretická část popisuje všeobecně stáří, jeho dělení, změny, které se stářím souvisejí a mají vliv na to, že se senior stává častým terčem pachatelů. Poté následují trestné činy krádež a podvod a jejich podoby a to zejména podomní prodej a předváděcí akce. Teoretická část dále obsahuje preventivní opatření související s podvodem a krádeží, v závěru této části, je zde popsána sociální práce se seniory jako oběťmi trestného činu.

Cílem bakalářské práce je zjistit nejčastější podobu trestného činu krádeže a podvodu páchaných na seniorech, dále informovanost seniorů o nebezpečích krádeže a podvodu a znalost a dodržování preventivních opatření seniory. V souvislosti s cíly jsem stanovila pět hlavních výzkumných otázek: Jaké jsou nejčastější podoby trestného činu krádeže a podvodu páchaných na seniorech? Jsou senioři informováni o možných nebezpečích krádeže? Jsou senioři informováni o možných nebezpečích podvodů? Jaká preventivní opatření dodržují senioři, aby se nestali obětí trestného činu krádeže? Jaká preventivní opatření dodržují senioři, aby se nestali obětí trestného činu podvodu?. K hlavním výzkumným otázkám byly přiděleny dílčí výzkumné otázky, které zjišťují,

zda senioři znají nebezpečí podomního prodeje a předváděcích akcí, kde se senioři cítí nejvíce ohroženi podvodem a okradením, jaká znají preventivní opatření ohledně krádeže a podvodu a zda dodržují preventivní opatření.

Pro zpracování praktické části práce byl zvolen kvalitativní výzkum, jehož předností je získání podrobného popisu a vzhledu na zkoumaného jedince a tím hlubší poznání zkoumané problematiky. Pro získání dat byla použita metoda dotazování a technika polořízeného rozhovoru. Otázky polořízeného rozhovoru jsou rozděleny na čtyři oblasti. Dvě oblasti se týkají krádeží a podvodů a s nimi spojeného podomního prodeje a předváděcích akcí a další dva okruhy se týkají preventivních opatření, vždy v souvislosti s krádeží nebo podvodem. U první výzkumné otázky: Jaké jsou nejčastější podoby trestného činu krádeže a podvodu páchaných na seniorech? jsou výsledky vyhodnoceny, pomocí sekundární analýzy dat a zbytek otázek metodou zachycení vzorců („gestaltů“).

Výsledky výzkumu ukázaly, že nejčastější podobou trestného činu krádeže páchaného na seniorech jsou krádeže přímo v bytě seniora, který po vpuštění cizího člověka do svého bytu je následně okraden i o celoživotní úspory. V souvislosti s nejčastější podobou trestného činu podvodu se ukázalo, že jsou nejčastěji senioři podváděni při podpisu nevýhodných smluv, jak při podomním prodeji, tak na předváděcích akcích. Předváděcí akce jsou žhavým tématem tohoto období, neboť v boji proti nim vznikl dokument „Šmejdi“, který ukazuje, jak jsou senioři na nich podváděni. Další výsledky ukázaly, že senioři jsou informováni o tom, jaké nebezpečí jim hrozí při podomním prodeji a předváděcích akcí i též lsti, které prodejci využívají. U otázky, kde si myslí dotazovaní respondenti, že jsou nejvíce ohroženi okradením, vyšlo, že největší nebezpečí pocítují, že budou okradeni venku na ulici. Dále z výzkumu vyplynulo, že největší ohrožení podvodem vidí dotazovaní respondenti, na předváděcích akcích a při podpisu nevýhodné smlouvy. U okruhu preventivních opatření vyšlo najevo, že senioři znají poměrně málo zásad, jak předcházet okradení nebo podvodu, ale dodržování opatření je uspokojivé i přesto, že sami respondenti si neuvědomují, že tyto zásady dodržují.

Získané poznatky bakalářské práce bude možné využít jako podklad pro rozšíření informací seniorům o dané problematice a také jako zdroj informací pro sociální pracovníky, při práci se seniory.

Abstract

Keywords:

Age – theft – fraud – doorstep selling – promotional events – preventive measures – social work

This bachelor's thesis is focused on senior, as a victim of a theft crime and fraud and, in connection to the consequences of this problem, on social work. The number of crime cases against seniors is growing and it is done due to the fact that population is currently aging and offenders choose seniors on purpose because of mental and physical changes that are connected with aging and make seniors more vulnerable. In recent days, the cases of violence, often brutal, by strange persons as well as relatives are more and more frequently published in the media. Most of it, it concerns frauds by doorstep selling, organized tour promotional events of goods, pickpocketing, selling goods on the street, etc.

The theoretical part describes the age in general and its division, the changes that are age related and have an impact on the situation when senior becomes a frequent target of offenders then followed by theft crimes, scams and their forms, especially doorstep selling and promotional events, theoretical part also includes preventive measures related to fraud and theft, and in the consequences of crime, the social work with seniors as a victims of a crime is described here.

The aim of this bachelor's thesis is to identify the most common form of crime and fraud committed against seniors, then the awareness of seniors about the danger of theft and fraud and knowledge and following the preventive measures by the seniors. In connection to targets, the main research questions are stated: What are the most common forms of theft crime and fraud committed against seniors? Are the seniors informed about possible dangers of theft? Are the seniors informed about possible dangers of fraud? What preventive measures are followed by seniors not to become a victim of theft crime? What preventive measures are followed by seniors not to become

a victim of fraud? The partial research questions were assigned to main research questions that determine whether the seniors know the dangers of doorstep selling and promotional events, where the seniors feel the most vulnerable to fraud and theft, what preventive measures about theft and fraud they know and whether they follow the preventive measures.

For the practical part of the thesis, the qualitative research was chosen whose main advantage is gaining a detailed description and insight while examining the individual and so deeper understanding of the issue. For gaining of the data, the asking method and technique of semi-controlled interview were used. The questions of semi-controlled interview are divided into four areas, where two areas are related to theft and fraud and related doorstep selling and promotional events and other two areas are related to preventive measures, always in connection to theft of fraud. The results are, for the first research question: What are the most common forms of theft crime and fraud committed against seniors? evaluated by secondary analysis of data and the rest of questions by method of capturing formulas (“gestalts”).

The results of this bachelor’s thesis showed, that the most common form of the theft crime committed against seniors, are the thefts directly in the flat of the senior, who is robbed even of their life savings right after allowing the stranger to go into the flat. It showed, that in relation to the most common form of fraud crime, the seniors are most frequently cheated when signing unfavourable contracts either during doorstep selling or promotional events. The promotional events are the hot topic of this year, as in the fight against this events, the documentary film “Šmejdi” was filmed, showing the seniors being cheated on them.

Further results showed, that seniors are informed about dangers during doorstep selling and promotional events and so tricks that retailers use. For the question, where the surveyed respondents think that they are most vulnerable by theft, the results showed that the biggest danger feeling comes from being robbed on the street outside. Furthermore the survey showed that the biggest dangers of fraud feel the surveyed respondents during the promotional events and during signing unfavourable contract. The range of preventive measures revealed that the seniors know quite a few principles

on how to prevent theft of fraud, but following the measures is satisfactory even though the respondents themselves do not realize that they follow these principles.

The knowledge gained thanks to this bachelor's thesis can be used as a basis for extension of information about the issue to seniors and also as a source of information for social workers working with seniors.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 13. 8. 2013

.....
Markéta Čerklová

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování vedoucí bakalářské práce Mgr. Lence Maňhové za její čas, trpělivost, cenné rady a za pomoc se zpracováním této práce.

Obsah

1. Současný stav	15
1.1 Stáří a jeho dělení	15
1.2 Podoby stáří	17
1.3 Změny ve stáří	17
1.4 Vzdělávání seniorů a edukace.....	18
2.Kriminalita a senior	20
2.1 Viktimnost, viktimizace.....	20
2.2 Viktimologie	21
2.3 Typologie obětí	22
2.4 Dopad trestného činu na oběť	23
2.5 Změny ve stáří a jejich souvislost s trestnou činností.....	24
2.6 Trestné činy páchané na seniorech	25
2.6.1 Krádež	25
2.6.2 Podvod	26
2.6.3 Podomní prodej a předváděcí akce.....	27
2.7 Preventivní opatření.....	30
3 Sociální práce	35
3.1 Sociální práce se seniory.....	35
3.2 Sociální práce se seniory jako oběťmi trestného činu	36
3.2.1. Občanské poradny	37
3.2.2 Bílý kruh bezpečí	38
4. Cíle práce a výzkumné otázky	40
4.1 Cíle práce	40
4.2 Výzkumné otázky	40
5. Metodika	42
5.1 Použitá metodika.....	42
5.2 Výzkumný soubor.....	43

5.3 Realizace výzkumu	44
6. Výsledky	45
6.1 Výsledky k hlavní výzkumné otázce č. 1	46
6.2 Výsledky k hlavní výzkumné otázce č. 2	48
6.2.1 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 1.....	48
6.2.2 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 2.....	50
6.3 Výsledky k hlavní výzkumné otázce č. 3	52
6.3.1 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 3.....	52
6.3.2 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 4.....	54
6.4 Výsledky k hlavní výzkumné otázce č. 4	56
6.4.1 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 5.....	56
6.4.2 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 6.....	58
6.5 Výsledky k hlavní výzkumné otázce č. 5	61
6.5.1 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 7.....	61
6.5.2 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 8.....	63
7. Diskuze	66
7.1 Diskuze k hlavní výzkumné otázce č. 1	66
7.2 Diskuze k hlavní výzkumné otázce č. 2	67
7.2.1 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 1	67
7.2.2 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 2	69
7.3 Diskuze k hlavní výzkumné otázce č. 3	70
7.3.1 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 3	70
7.3.2 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 4.....	71
7.4 Diskuze k hlavní výzkumné otázce č. 4	73
7.4.1 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 5.....	73
7.4.2 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 6.....	74
7.5 Diskuze k hlavní výzkumné otázce č. 5	76
7.5.1 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 7.....	76
7.5.2 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 8.....	77
8. Závěr	79

9. Seznam použitých zdrojů	82
10. Přílohy.....	90

Seznam použitých zkratk

BKB – Bílý kruh bezpečí

DVO – dílčí výzkumná otázka

Hl.m. – hlavní město

HVO – hlavní výzkumná otázka

Úvod

Počet případů trestných činů páchaných na seniorech roste a je to dáno i faktem, že populace v současné době stárne. Pachatelé si vybírají seniory záměrně kvůli změnám, které se stářím souvisejí a dělají seniory zranitelnějšími. Zejména se jedná o změny psychiky, kdy dochází k zhoršení paměti a pachatelé sázejí na to, že si senioři nebudou pamatovat jejich tvář nebo bude jejich výpověď zmatečná. Dále se ve stáří zhoršuje zrak a sluch a toto je též nahrávající pro pachatele, kteří nalákají seniory k podpisu smlouvy, která je nevýhodná a psaná záměrně malými písmenky. Fyzické změny, které se objevují ve stáří, mají také co dočinění, že se senioři stávají častou a snadnou obětí, neboť pro zhoršení fyzické aktivity jsou pomalejší a nemají tolik sil na bránění. V poslední době jsou stále častěji v médiích zveřejňované případy násilí, často i brutální, ze strany osob cizích, tak i příbuzných. Nejčastěji se jedná o podvody u domovních dveří, organizovaných prodejních výletů, kapesních krádeží, prodej zboží na ulici apod. Protože je toto téma tolik aktuální rozhodla jsem se mu věnovat.

Potřeby pocitu jistoty a bezpečí ve stáří dominují. Pro dosažení těchto potřeb je důležité, aby senioři dodržovali určitá preventivní opatření a neustále byli edukováni a informováni o této problematice. Také je důležité, aby senioři věděli, že existují organizace, které jim v případě, že se stanou obětí trestného činu, pomohou vyřešit situaci a být jim v případě potřeby nápomocny. V této souvislosti je potřeba zmínit důležitost sociální práce, neboť pomáhá seniorovi vyřešit jeho nepříznivou situaci a být mu nápomocna v mnoha směrech.

Teoretická část obsahuje informace z odborných zdrojů a je věnována stáří a jeho změnám, kriminalitě páchané na seniorech, vzdělávání a edukaci seniorů v souvislosti s preventivními opatřeními a sociální práci se seniory, jako oběťmi trestného činu.

Cílem bakalářské práce je zjistit nejčastější podoby krádeže a podvodu páchaných na seniorech, informovanost seniorů o nebezpečích krádeže a podvodu a to zejména podomního prodeje a předváděcích akcí a také zjistit znalost a dodržování preventivních opatření seniory ohledně krádeže a podvodu.

1. Současný stav

1.1 Stáří a jeho dělení

Stáří je nezbytná součást života, každého živého tvora a z vývojově psychologického hlediska je počítané, jako životní období nad 60 resp. 65 let (34). Stáří je poslední vývojovou etapou, která uzavírá lidský život a je individuálním a společenským jevem (1). V celku jde o projev involučních změn funkčních i morfologických, vedoucích k typickému obrazu, který je označován jako fenotyp stáří (8). Změny nastupují postupně a vážou se na ně adaptační reakce, jde o proces, který je zčásti geneticky kódován (19). Každý člověk stárne od narození a každý stárne „jinak“, stárnutí a stáří není nemoc, nýbrž přirozený fyziologický proces (17). Stáří lze rozdělit do čtyř skupin a to na biologické stáří, sociální stáří, kalendářní (chronologické) stáří a dlouhověkost (37).

Biologické stáří je hypotetické označení konkrétní míry involučních změn -atrofie, pokles funkční zdatnosti, změny regulačních a adaptačních mechanismů (37). Jde o souhrn nevratných biologických změn. Vnější vyjádřením biologického stáří je pokles výkonnosti, míra funkčního zdraví, změny postavy, postoje, vlasů, pokožky (vrásky), chování atd. Také se vyjadřuje změnou subjektivního vnímání výkonnosti a životní perspektivy (8).

Sociální stáří je období vymezené kombinací několika sociálních změn nebo splněním určitého kriteria – dosažení věku, v němž vzniká nárok na odchod do starobního důchodu. Sociální stáří je dáno změnou rolí, životního způsobu i ekonomického zajištění. V tomto smyslu je stáří chápáno jako sociální událost. Jde o „vystoupení či vytlačení ze světa mládí“, mladých schopností, aspirací, motivací, zájmů a povinností (8).

Kalendářní (chronologické) stáří je vymezeno dosažením určitého, stanoveného věku, od něhož se nápadněji projevují involuční změny (37). Je snadno a jednoznačně

stanovitelné. Kalendářní stáří neříká nic o individuálních involučních změnách ani o sociálních rolích a jeho parametry se historicky mění (8).

Dlouhověkost je označení pokročilého věku, obvykle nad 90 let. Dlouhověcí tvoří jen nepatrný zlomek populace, ale jejich počet stoupá, zejména díky zvyšování životní úrovně, snižování nároků životního prostředí na tělesnou zdatnost a díky medicínskému pokroku (37). Z lékařského i demografického pohledu se za stáří považuje věk 65 let (19).

Stáří je možné dělit dále na jednotlivé etapy následovně:

- a) 60 až 74 let – počínající stáří;
- b) 75 až 89 let – vlastní stáří;
- c) 90 let a více – dlouhověkost;

Jiné dělení bývá následující:

- a) 65 až 74 let – mladí senioři;
- b) 75 až 84 let – staří senioři;
- c) 85 let a více – velmi staří senioři (19).

Celkově se v hospodářsky vyspělých zemích zdravotní a funkční stav stárnoucích generací dlouhodobě a setrvale zlepšuje, což je způsobeno změkčováním životních podmínek, tedy způsobu života (8). Proces stárnutí je ovlivňován různými faktory, pro udržení celkového zdraví, pohodu a fyzickou výkonnost může přispět pravidelné cvičení, zdravá strava apod. (16). Dochází tak k prodlužování života ve stáří, ke kompresi závažné nemoci a disability – senioři žijí déle, jsou zdravější a zdatnější, a méně omezení prostředím. Tento pozitivní trend vede k absolutnímu zvýšení potřeby zdravotní péče i sociální pomoci (8).

1.2 Podoby stáří

Stáří a stárnutí mohou mít tři podoby. Jedna z podob je úspěšné stárnutí a zdravé (aktivní) stáří, ve kterém zdravotní a funkční stav i psychická adaptace na stáří a ekonomická situace odpovídají nárokům prostředí a sociální situaci. Toto vše umožňuje spokojenost, seberealizaci a participaci až do dlouhověkosti, důležitá je nabídka aktivit, vytvoření prostoru a podmínek pro seberealizaci a participaci (8). Druhou podobou je obvyklé stáří a stárnutí, v tomto stárnutí a stáří existuje nerovnováha mezi zhoršeným zdravotním a funkčním stavem, psychickými potřebami, nároky prostředí a sociálně ekonomickými možnostmi. Důsledkem je nedostatečná spokojenost, seberealizace a participace (8). Třetí z podob je patologické stárnutí, kdy zdravotní a funkční stav, adaptace, spokojenost, seberealizace, participace jsou výrazně horší, než odpovídá obvyklé situaci vrstevníků. V tomto stáří jsou choroby výraznější nebo nastupují dříve, dochází k rezignaci, sociální exkluzi, ke ztrátě soběstačnosti, k zanedbávání nebo zneužívání a obvyklá je také chudoba (8).

1.3 Změny ve stáří

Jak, popisuje Vágnerová (55), ve stáří dochází k zhoršení somatického i psychického stavu. Tento proces probíhá u každého různorodě. Vše je závislé na dědičných předpokladech a důsledcích vnějších vlivů, které se v průběhu života nahromadily (56).

Stárnutí nemění jen různé funkce, ale i vzhled člověka. U stárnoucího člověka si můžeme všimnout změny jeho váhy, buď může výrazněji zhubnout, nebo přibrat, shrbit se, dalším viditelným znakem jsou pak vrásky, šedivé vlasy apod. (56). Další tělesnou změnou je snížení výkonu a omezení pohybu (57). Jak už bylo řečeno, se stárnutím přichází i změny psychických funkcí. Psychické změny jsou podmíněny biologicky, některé jsou důsledkem psychosociálních vlivů a mnohdy jde o výsledek

jejich interakce (56). Dochází k celkovému zpomalení, k obtížnému zapamatování a vybavování, objevují se změny prožívání a chování (56). Ve stáří dochází k proměně kognitivních funkcí. Tyto změny se projeví především ve funkcích, které jsou potřebné k zaznamenávání, ukládání a využívání informací, tedy významně se zhoršují zrakové a sluchové vnímání, to přináší pokles jejich výkonu při pracovních činnostech, ztěžuje se dostupnost komunikace s druhými lidmi (29). Dále se zhoršuje uvažování a paměť, dochází k zhoršenému zpracování a ukládání nových informací (56). Pokles účinnosti může mít významný dopad na kvalitu života. Mohou se objevit duševní onemocnění, člověk ve stáří se hůře adaptuje, má sníženou sebedůvěru apod. Změny nastávají i v sociální oblasti, mění se společenský život, životní styl, a senioři bývají často osamělí a s ukončením zaměstnáním a následným odchodem do důchodu mohou mít senioři i finanční problémy (57).

1.4 Vzdělávání seniorů a edukace

Senioři se navzájem mezi sebou liší, tím pádem je seniorská populace výrazně heterogenní, takže neexistuje žádný „typický senior“. Rozdíl je jednak ve věku, ve zdravotním stavu, rodinném zázemím, životním stylu apod. (8). Na seniory je třeba pohlížet jako na lidi sice funkčně znevýhodněné, s horším potenciálem zdraví, s vyšším rizikem onemocnění a funkční dekompenzací stavu, nikoli jako na lidi postproduktivní a závislé na pomoci jiných a funkčně nezlepšitelné (8). Pro podporu seniorů je potřeba pochopení a znalost jejich potřeb a preferencí, které jsou individuální a obecně lidské (8). Důležité pro seniory je také jejich vzdělávání, kterým se zabývá gerontopedagogika (gerontogogika, geratogogika). Vzděláváním obecně se u jedince rozvíjí jeho vědomosti, dovednosti, schopnosti, návyky a výsledkem je vzdělanost, vzdělání a kvalifikace (24). V seniorském věku se může vzdělávání rozdělit na čtyři oblasti a to na:

1. preventivní – zahrnuje informace o úspěšném stárnutí, o možnostech ovlivnění průběhu stáří, podpory funkčního zdraví, prevenci závažných onemocnění fyzických i psychických a sociálních událostí
2. rehabilitační – obsahuje edukační rehabilitaci znalostí, dovedností a schopností
3. volnočasové – poskytuje nové znalosti, podněty k řešení, diskuzi, dále poskytuje inspiraci k volnočasovým aktivitám a sociálním kontaktům
4. anticipační – poskytuje informace o změnách, nových jevech, aby nedocházelo k vypadávání z kontextu společenského vývoje, nových objevů a technologií (8).

Se vzděláním úzce souvisí edukace, neboť edukace a vzdělávání se spolu prolínají a nelze je od sebe přímo oddělit (24). Jak uvádí Juřeníková (24, s.9) edukace je „*proces soustavného ovlivňování chování a jednání jedince s cílem navodit pozitivní změny v jeho vědomostech, postojích, návycích a dovednostech*“, edukace v souhrnu tedy znamená výchovu a vzdělávání jedince. Edukace má důležitou roli v primární, sekundární a terciární prevenci (24).

2. Kriminalita a senior

2.1 Viktimnost, viktimizace

O míře rizika konkrétního člověka, který se stane obětí trestného činu (37) a u kterého díky jeho vlastnostem nebo chování existuje nadprůměrné riziko, že se může stát obětí trestného činu, vypovídá viktimnost (39). Obětí trestného činu se může stát kdokoliv, ale existují skupiny obyvatelstva, u kterých je riziko stát se obětí vyšší a u některých zase naopak nižší (4). Senioři jsou ohroženi neúmyslnými nehodami a úrazy (v dopravě, při pádech), ale také úmyslnou násilnou a jinou trestnou činností (37). Snadnou obětí trestné činnosti jsou zejména senioři ve špatném zdravotním a funkčním stavu (37). Viktimnost u seniorů je dána jejich menší schopností uniků i obrany, osamělostí, odlišným způsobem chování a také důvěřivostí zejména u žen (37). Důvodem páchaní trestné činnosti na seniorech, může být majetkový prospěch, který má podklad v pověstech o bohatých starých lidech, kteří shromažďují majetek nebo jenom pouhá agresivita pachatelů – agresorů (37).

Viktimizace, takto je nazývána přeměna, kdy se z potenciální oběti stane skutečná oběť (4) a též proces, kterým vzniká oběti újma (37).

Jak už bylo řečeno viktimizace je proces poškozování a způsobování újmy, čímž se fakticky z jedince stává oběť určitého trestného činu (10). V souvislosti s viktimizací se rozlišují její dvě fáze a to: viktimizace primární a viktimizace sekundární (9). Jak se jedinec vyrovnává s prožitou kritickou událostí a vlastní vzniklou újmou se v souvislosti s psychologickým zkoumáním problému, uvádí ještě třetí fáze – terciární viktimizace (4). Primární viktimizace se spojena s primární újmou způsobenou pachatelem (9) a vznikající jako přímý, bezprostřední důsledek trestného činu (10). Sekundární viktimizace je velmi častá, dochází k ní až po spáchání trestného činu a nesouvisí již s konáním pachatele (9). Újma je způsobena v důsledku nejbližšího okolí, jak na onu událost reaguje, nebo traumatizujícím projednáváním věci před soudem (10). Terciární viktimizace nastává, když se jedinec neumí přiměřeně vyrovnat

s traumatickou zkušeností i přesto, že z objektivního hlediska došlo k nápravě či uzdravení a odškodnění (4). S primární a sekundární viktimizací jsou spojeny primární

a sekundární rány. Primární rány vznikají v průběhu primární viktimizace a jsou tři: (10)

- a) fyzická újma (narušení fyzické újmy)
- b) finanční újma (poškození nebo ztráta majetku, ale také ušlý zisk či ztráta na majetku)
- c) emocionální újma (nespavost, úzkostné stavy, snížená pracovní výkonnost apod.)

K sekundárním ranám dochází v průběhu sekundární viktimizace a jsou psychologického rázu (10). Obecně jsou sekundární rány definovány trojicí pocitů:

- a) pocit nespravedlnosti (nedostatek informací, vyšetřování pachatele na svobodě apod.)
- b) pocit nedůstojnosti (necitlivě vedený výslech, přístup masových médií)
- c) pocit izolace (9).

2.2 Viktimologie

Viktimologie je novou disciplínou a je rozvíjena jako nauka o obětech (10) a je pokládána za součást kriminologie (39). Je to vědní obor, který se zajímá o osobnost oběti trestného činu, role oběti ve vývoji (počátek – průběh – ukončení – následky) trestného činu, role oběti v odhalování a stíhání trestného činu, způsoby pomoci oběti po trestném činu a způsoby jak se vyhnout poškození trestným činem (4). Zkoumá vědeckým způsobem oběti trestných činů, především to, k jakým změnám dochází v chování a prožívání těch, kteří se stali obětí trestného činu (10). Zaměřuje se zejména na to, jakou roli hraje oběť v motivaci pachatele a jakým způsobem se „spolupodílí“ na interakci (pachatel – oběť) v průběhu trestného činu (4). Cílem

viktimologie je vypracování poznatků o tom, jak se lze účinně vyhnout roli oběti a jakým preventivním opatřením lze snížit riziko ohrožení na minimum (10).

Většina trestných činů působí újmu jednotlivým osobám – poškozuje nebo ohrožuje je na životě, zdraví, majetku, cti, svobodě nebo jiných právech (39). Újmou se rozumí taková, která má bezprostřední časovou a příčinnou souvislost se spáchaným trestným činem (4). Osoba, která je takto dotčena trestným činem je označována za oběť a kterou se zabývá již zmíněná viktimologie (39). Viktimologie se věnuje též okruhu psychologie obětí. Psychologie oběti se snaží objasnit podstatu traumatizace, která je způsobena trestným činem (9), k jakým změnám dochází v chování a prožívání a jak se vyrovnává s trestným činem (10). V souvislosti s kriminalitou se rozlišují tzv. přímé (primární) oběti a nepřímé (sekundární) oběti. Přímou obětí trestného činu je osoba, která byla trestným činem poškozena materiálně, fyzicky či emocionálně, přímou obětí jsou také pozůstalí po osobě, která v důsledku trestného činu přišla o život. Mezi nepřímé oběti patří blízké osoby poškozeného (9).

2.3 Typologie obětí

Jak je uvedeno v §2 v zákoně č.45/2013 Sb., o obětech trestných činů, se oběti rozumí „fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil“ (7).

Odborníci se snaží třídit získané poznatky o obětech do příbuzných skupin (10) vzhledem k obrovské rozmanitosti aspektů, které jsou s obětí spojovány, které jí doprovází, je poměrně obtížné stanovit přehlednou klasifikaci (4). Holyst navrhl třídění obětí podle kritéria viktimologické viny takto:

1. oběťmi se stali vlastní vinou;
 - a) individuálně (oběť provokatér);

b) příslušností k rizikové skupině, která je společností hodnocena negativně (prostitutka).

2. oběťmi se stali ne vlastní vinou;

a) individuálně (občan vystoupí na obranu přepadené osoby a sám je přitom zraněn),

b) příslušností k rizikové, pozitivně hodnocené skupině (policista) (39).

Další dělení oběti je dělení podle trestného činu, který byl na nich spáchán, a jsou děleny následovně:

a) oběti přímého fyzického násilí;

b) oběti sexuálního násilí;

c) oběti s majetkovou újmou, způsobenou vloupáním do soukromí;

d) oběti podvodů (49).

Senioři jsou nejčastěji zařazováni do skupiny oběti s majetkovou újmou a do skupiny oběti podvodů, ale též jsou známy případy, kdy dochází na ulici k přepadávání starých lidí, tedy jsou oběti přímého fyzického násilí (12).

2.4 Dopad trestného činu na oběť

Dopady trestného činu směřují k primární viktimizaci a mají vliv na kvalitu dalšího života oběti. Následky jsou velmi rozmanité, ne všichni jedinci reagují stejně (9). Následky mohou být viditelné pro okolí nebo může jít o skryté následky poškozené osoby. Výsledné dopady trestného činu záleží na stupni a míře násilí ukrytého v kriminálním činu, stupni a míře ponížení či pošpinění oběti, na hodnocení a vlastního chování v průběhu činu a též na chování ostatních na místě činu (9). Pohled oběti je individuální a tím se vysvětluje, proč emocionální rány neodpovídají vždy očekávanému logickému úsudku i vloupání do bytu je z pohledu oběti prožíváno jako násilný trestný čin, tedy jako nepřímé násilí proti její osobě (9). Psychologický dopad zločinu na oběť, je výsledkem prožívání újmy na stresující událost, která se vyznačuje

tím, že je prakticky nemožné se připravit, je nesmírně obtížné se s ní rozumově vypořádat a bývá často téměř nemožné se jí vlastním přičiněním vyhnout (11). Újma je obětí prožívána jako krize, která ohrožuje jádro osobnosti. U oběti převládá pocit zaskočení, nepříjemného překvapení, typická je reakce „Proč zrovna já? Nikdy jsem si nemyslel, že se to přihodí zrovna mně.“ (11). Následkem trestného činu může u oběti vzniknout posttraumatická psychická porucha. Posttraumatická psychická porucha ta označuje soubor různých poruch chování a prožívání včetně somatických reakcí např. poruchy spánku, třes, potivost, apod.) (9). Jak uvádí Vágnerová (55) ve větší míře jsou ohroženi lidé, jejichž kognitivní funkce nejsou na dostatečné úrovni, aby mohly sloužit jako opora při zvládnání traumatizujících situací a dále lidé, kteří jsou z nějakého důvodu zranitelnější a citlivější, proto jsou zvýšeně rizikovou skupinou děti a staří lidé.

2.5 Změny ve stáří a jejich souvislost s trestnou činností

Všechny změny ve stáří způsobují, že se senioři stanou snadnou obětí trestné činnosti. Zvláště změny psychiky neumožňují dobrou orientaci v situaci a tím pádem sníží možnost předvídat nebezpečí (57). Změny psychiky, kdy dochází zejména ke zhoršení paměti a neumožní dobrou orientaci v situaci (57) je nahrávající pro pachatele, neboť se často vydávají za členy rodiny nebo se na ně odvolávají a využívají výčitek seniora, že si nemohou vzpomenout na daného člověka, pachatel se pak lehce dostane do bytu seniora, vymaní ze seniora peníze nebo ho donutí k podpisu smlouvy (27). Nebezpečí je též spojeno s tělesnými změnami, kdy dojde k postupnému úbytku rychlosti a síly, tedy k zhoršené pohyblivosti (54) a senior se, pro pokles fyzické zdatnosti, stane lehkou obětí pro trestný čin (57).

Staří lidé potřebují žít bezpečněji doma i v komunitě. To zahrnuje jednak prevenci úrazů, jednak opatření k ochraně proti zločinu a špatnému zacházení (19).

Se seniory je často nevhodně jednáno a špatně zacházeno, toto chování vyplývá z různých příčin a mýtů o stáří a z nepochopení potřeb, tato problematika má význam

zejména u výrazně znevýhodněných a závislých seniorů, u kterých může docházet k zanedbávání péče a k různým formám násilím (17). Rizikový starý člověk není schopen se rychle a účelně přizpůsobit aktuálním změnám ve svém životě (17). Do skupiny obětí (rizikový starý člověk) patří zejména: osoby starší 80 let a osoby dlouhověké nad 90 let, osoby vyššího věku, které žijí osaměle, staré osamělé nebo ovdovělé ženy, staří lidé v dlouhodobé ústavní péči (17), duševně nemocní senioři, tělesně nemocní nebo postižení senioři, ale i zdraví senioři, žijící běžným životem (57). Takovýto senioři se mohou stát obětí běžné kriminality, obětí domácího násilí a obětí násilí vůči závislé, křehké osobě - doma, v ústavní péči (8).

Seniory lze zařadit do skupiny zranitelné obětí, tato zranitelná skupina se vyznačuje souborem charakteristik, které jsou pro pachatele záměrem uskutečnit trestný čin právě vůči této zranitelné osobě (57). Mezi charakteristiky seniora se zvýšenou zranitelností patří: snížení životního elánu, snížené sociální kompetence (nejistota jednání, neporozumění kontextu situace), signály neopatrnosti (nepozornost, důvěřivost, snížená ostražitost), osamělost, známky duševní nepohody nebo onemocnění, tělesná slabost. Pachatel si pak může vybrat záměrně seniora, u kterého se domnívá, že se neubrání útoku, že jeho případné svědectví nebude přesné, tím se sníží riziko dopadení, že se bude obávat někomu se svěřit, že je osamělý (osamělá) a doba odhalení činu se tak prodlouží (9).

2.6 Trestné činy páchané na seniorech

2.6.1 Krádež

Nejčastější podoby trestných činů páchaných na seniorech jsou: kapesní krádeže, krádeže vloupáním do bytů, rodinných domků, sklepů, rekreačních objektů, vloupání do zaparkovaných vozidel, loupeže, podvody, vydírání a úmyslné ublížení na zdraví (57).

Krádež je v trestním zákoníku ukotvena v hlavě V. Trestné činy proti majetku § 205 a je definována takto: Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a

- a) způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou,
 - b) čin spáchá vloupáním,
 - c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí,
 - d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo
 - e) čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob,
- bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty (6).

Loupež je v trestním zákoníku ukotvena v hlavě II: Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství v § 173 a zní takto: Kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůzky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let (6).

Úmyslem pachatele je zmocnit se násilím věci cizího majetku s použitím fyzické síly, případně za použití zbraně. Postačuje přitom hrozba bezprostředního použití násilí (tedy, že k němu pachatel i hned přikročí) a není podmínkou, aby se oběť bránila (6).

O násilnou krádež se jedná tehdy, pokusí-li se pachatel uchovat věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí vůči oběti až po krádeži. Rozdíl mezi násilnou krádeží a loupeží je v tom, že u násilné krádeže je násilí užito až když se pachatel věci zmocnil a nehodlá jí dobrovolně vrátit oběti, kdežto u loupeže je násilí použito jako způsob zmocnění se cizí věci (6).

2.6.2 Podvod

Podvod najdeme v trestním zákoníku v hlavě V: Trestné činy proti majetku v § 209. Podvodem se rozumí: Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím

majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty (6).

Pachatel podvodu se v jednání s obětí může dopustit těchto způsobů jednání:

- a) lstí vyvolá omyl oběti, kterého následně zneužije,
- b) zneužije omylu oběti, ve kterém se již nachází,
- c) při jednání s obětí úmyslně zamlčí podstatné skutečnosti, s jejichž znalostí se oběť rozhodla jinak (6).

Trestného činu podvodu se mohou účastnit až čtyři osoby s různým právním postavením, a to pachatel, osoba jednající v omyl (z neznalosti), poškozený a osoba, která získala neodůvodněný majetkový prospěch. Mimo pachatele může se u ostatních osob jednat o osobu právnickou (organizaci) (6).

2.6.3 Podomní prodej a předváděcí akce

Podomní prodej a předváděcí akce patří mezi neznámější a nejčastější podvody, které se dotýkají zejména seniorů. Stále častěji se objevují případy, kdy se někdo snaží dostat do domu nebo do bytu pod různou záminkou (27). Jak už bylo zmíněno, terčem nepoctivců se stávají senioři, zejména pro svou důvěřivost. Jedná se o případy, kdy se lidé dostanou dovnitř bytu nebo domu seniora pod záminkou nabídky zboží, které mají různé verze – prodej dek, nádobí, příborů nebo nabízejí služby jako je broušení nožů, nůžek, kontrola plynoměrů, vodoměrů atd. a většinou tyto případy končí odcizením úspor, někdy i celoživotních, nebo odcizením věcí, které se dají zpeněžit (27).

Prodejci jsou proškoleni a využívají mnoho klamavých i agresivních obchodních praktik, aby převážně starší lidi přiměli k podpisu nějaké smlouvy. Prodejci zneužívají při oslovení doma nebo na ulici momentu překvapení a horšího právního povědomí spotřebitele (33). Může se tedy jednat o podomní prodej, který je zaměřen na většinu domácností, a prodejci obtěžují spotřebitele svými nabídkami nebo jde o podomní prodejce, kteří nabízejí produkty, většinou starším lidem, a jde o produkty velmi

předražené a nekvalitní nebo jde o předstíraný podomní prodej, kdy se někdo jen vydává za prodejce a snaží se za každou cenu dostat do bytu za účelem cíleného okradení (27).

Předváděcí akce spočívají v tom, že na nich prodejci nabízejí zboží, které je nesmyslně předražené a zároveň často nefunkční. Zmanipulovaní senioři nejenže za ně obětují dlouholeté úspory, ale mohou se a často se dostávají do dluhové pasti s hrozící následnou exekucí (13), protože nekalé praktiky na předváděcích akcích jsou spojené s půjčkami a senioři ve velkém množství papírů a informací podepisují úvěry, aniž by si toho byli vědomi (20). Smlouvy bývají psané drobným písmem a zvláště pro seniory je obtížné obsah a všechny náležitosti pečlivě přečíst, obzvláště je jim v tom zamezeno, když se je prodejci snaží všemožně rozptýlit (33). Vše začíná doručením lákavého letáku, který vyzívá k výletu za symbolickou cenu, ve kterém je zahrnut oběd, dárky a různé zajímavé věci. Leták bývá poutavý, barevný a zpracovaný tak, aby bylo jasné, kde a kdy se akce koná. Na letácích se objevují fotografie místa, kde bude akce probíhat a dárků, které zúčastněná osoba získá. Předváděné zboží je většinou takové, které se týká zdraví, nebo je důležité pro domácnost (kuchyňské potřeby, vysavače, atd.) nebo jsou často nabízené deky a matrace (45). V nabídce je i zahrnuta doprava na místo konání akce a následně odvoz zpět. Úskalím bývá i v tom, že zpět jsou odvezeni jen ti, kteří si koupili zboží a podepsali kupní smlouvu s prodejcem (33). Prodejci využívají mnoho psychologických prostředků, aby osobu zlákali ke koupi určitého zboží. Celý proces prodeje staví na principu reciprocity (45), který spočívá ve využití lidské tendence oplatit laskavost laskavostí, pomoc pomocí (17). V případě předváděcí akce se lidé vezou v principu reciprocity už tím, že vstoupili někam zdarma, dostanou dárek, následně se v nich projeví pocit závazku, a když ho nesplicí, mají pocit viny, toho prodejci využívají a zmanipulují ho k prodeji (45). Dále prodejci sázejí na haló efekt, proto při prvním setkání jsou vlídní, příjemní, jsou upravení, společensky oblečení a tím vytvoří pozitivní dojem a jejich informace mají větší váhu a senioři si snáze získají (13).

Senioři se přihlásí na akci za vidinou získání dárků a pěkného výletu za velmi malou částku, ale realita je bohužel jiná. Místo slibované prohlídky, sedí zavřený celý

den v místnosti a poslouchají prezentaci předmětu, který podle slov prodejců je jedinečný, zázračný a který musí mít doma. Celá akce je předem promyšlená a připravená tak, aby seniora přesvědčili ke koupi prezentovaného předmětu (45). Mnohdy se senioři nedočkají ani slibovaného oběda, nebo se ho dočkají jen pod podmínkou podepsání kupní smlouvy (13). Celodenní sezení v uzavřené místnosti a odepření jídla pro seniory, zvláště trpící cukrovkou, může mít neblahý dopad. Senior může omdlít nebo v případě, že senior trpí cukrovkou, může se u něho objevit až hypoglykemický šok, který je způsoben nedodržením pravidelného režimu jídla (25). Jsou známy případy, kdy senior odmítl koupit zboží nebo podepsat kupní smlouvu a následně došlo k fyzickému napadení ze strany prodejce. Z právního hlediska se může jednat o ohrožení života, tedy o trestný čin ublížení na zdraví (13). Senioři jsou vystaveni psychickému nátlaku, ponižování, cynismu a někdy až zmiňované agresi (33). Součástí předváděcích akcí jsou také různé soutěže a tomboly, které garantují výherci získat další zboží nebo cenovou slevu (13). Prodejce vylosuje výherce, který získá tu jedinečnou výhru, která je však podmíněna podpisem kupní a často úvěrové smlouvy. Výherce za podpory potlesku a gratulace k výhře je štěstím bez sebe a je natolik rozrušen výhrou, že podepíše kupní smlouvu, bez velkého rozmýšlení (33). Výsledkem celé předváděcí akce, neboli spíše podvodné akce, jsou senioři odnášející si nesmyslně předražené zboží a „okradení“ o své úspory (13).

Po návratu z akce se mnozí probudí z euforie výhodného nákupu a uvědomí si, že byli vlastně podvedeni a donuceni zboží zakoupit. Mnohdy chtějí zakoupené produkty vrátit, nebo odstoupit od smlouvy, ale narážejí při tom na problém. Při každé reklamaci musí doložit řádně vyplněný záruční list, kupní smlouvu a doklad o zaplacení, který mnohdy prodejci k zakoupenému zboží nedávají (13). Též nejsou senioři seznámeni s právy při odstoupení od smlouvy nebo uplatnění reklamace (45). Ovšem podle občanského zákoníku má spotřebitel právo na odstoupení od smlouvy od jejího uzavření do 14 dnů bez uvedení důvodu a to v písemné formě (45). Tuto informaci prodejci nepodávají, jen je uvedená ve smlouvě malým písmem.

Celkově lze předváděcí akci označit jako podvod (13), neboť jak je uvedeno v trestním zákoně §250 podvod se rozumí, když se někdo obohatí tím, že někoho uvede

v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti (6). Tyto znaky podvodu vykazují předváděcí akce ve všech směrech, počínajícím letákem a končící podpisem smlouvy pod nátlakem. Často také prodejci nepravdivě informují o zboží, které prodávají, přehánějí ve výčtu jeho kvalit apod., dokonce se i někdy stává, že klienty ani neseznámí s cenou prodáváného zboží (45).

Dalším problémem spojeným s předváděcími akce je ten, že někteří senioři jsou na nich závislí a jezdí na tyto akce opakovaně. Důvod opakované účasti na předváděcích akcích je patrně ten, že nechtějí být sami (13). Bojem proti předváděcím akcím je dokument Šmejdi, jehož autorkou je Silvie Dymáková. Dokument, je tvořený záznamy ze skryté kamery z předváděcích akcí a ty jsou doplněny výkladem právníka a psycholožky. Podstatou tohoto dokumentu je šíření osvěty mezi potenciálními klienty nátlakových prodejů (13).

2.7 Preventivní opatření

Aby se senioři nestali nebo alespoň snížili riziko stát se oběťmi trestného činu krádeže a podvodu, je důležitá edukace samotného seniora o této problematice a o dodržování určitých preventivních opatřeních. K prevenci trestné činnosti vůči starým lidem patří:

- A. Obecně navození mravné, občansky odpovědné atmosféry a společenské kontroly citlivé k problematice seniorů a jejich ohrožení.
- B. Osvěta, přiměřená popularizace rizika trestné činnosti vůči seniorům, bez nadměrného vyvolávání neklidu – nepřiměřené omezování sociálních aktivit, nevycházení z domu a bez inspirování potenciálních pachatelů.
- C. Pozornost geriatrických terénních profesionálních služeb (sociálních i zdravotnických) i dobrovolných aktivit nejen sociálnímu zaopatření, ale také osobní bezpečnosti ohrožených osob.

- D. Konkrétní poradenství např. o signalizační zařízení, zabezpečení bytu apod., které se může rozvíjet v rámci seniorských klubů a center.
- E. Situační prevence ovlivňující kriminogenní situace.
- F. Seniorská problematika by měla být rovněž rozvíjena v rámci úsilí o pomoc obětem trestné činnosti poradenství, překonání psychických následků (37).

Jednou z formy edukace a prevence, týkající se problematiky trestných činů páchaných na seniorech, je vytvoření projektu „Senioři sobě“, který vytvořila Policie České Republiky (46). Tento projekt spočívá v přednáškách, které jsou určeny zejména pro seniory a senioři jsou na besedách upozorněni na nebezpečí, se kterým se mohou setkat na ulici, při cestování hromadnou městskou dopravou nebo při nakupování. Dále jsou poučeni o tom jak zabezpečit svůj majetek, jak se chránit před okradením, jak se vyhnout podvodu nebo jak předcházet riziku přepadení. Senior během besedy obdrží brožuru „(Ne)bezpečný věk“, samolepku „Neotvírejte každému“, která slouží k nalepení na vchodové dveře. Přednášky se realizují za pomoci aktivních občanů z řad obcí, měst a Policie České Republiky (46).

V brožurce „Nebezpečný věk“ jsou uvedeny tyto rady:

Jak se chránit před okradením

Peníze, doklady i klíče by měl senior nosit v příruční uzavřené tašce nebo kabelce vždy odděleně. Měl by si brát vždy, jen tolik peněz, kolik bude potřebovat, neměl by nosit u sebe žádné velké obnosy peněz.

Peněženku si má ukládat na dno nebo do spodní části kabelky nebo nákupní tašky.

Kabelku nebo tašku přes rameno, by zvláště seniorky, neměli nechávat viset na zádech, ale měli by jí mít stále na očích a chránit ji rukama na boku nebo na břiše.

Kabelka nebo taška by se neměla pokládat v obchodech na police a ani ji nechávat v nákupním vozíku. Kabelku nebo tašku, by též neměli odkládat s oděvem v šatně kina, divadla, restaurace, ani v čekárně u lékaře či na úřadech.

Senioři by se měli vyhýbat návalům mnoha lidí, neboť tlačence nahrávají zlodějům a tím pádem, okradení může proběhnout bez povšimnutí.

Čte-li si senior v dopravním prostředku MHD, je zapotřebí, aby měl své příruční zavazadlo pořád pod kontrolou.

Ve vlaku je dobré, když si senior vybere kupé, kde už sedí další cestující a svá zavazadla by neměl nechat bez dozoru.

Při výběru peněz z bankomatu je potřeba hlídat si soukromí a dávat pozor, jestli není někým sledován příliš zblízka. Spolehlivější je, když se peníze vybírají uvnitř bank či spořitelny. Na ulici může senior vybírat peníze za asistence někoho, koho zná a důvěřuje mu.

Senior by se nikdy neměl před nikým chlubit svými úsporami nebo cennostmi, ani nepůjčovat cizím lidem peníze a neplatit žádné zálohy podomním prodejčům (44).

Jak předcházet riziku přepadení

Senior může předcházet přepadení, tím, že se bude vyhýbat odlehlým, nepřehledným a neosvětleným místům a bude raději chodit frekventovanějšími ulicemi. Kabelku nebo tašku je bezpečnější nosit v ruce či na rameni směrem od ulice, aby mu ji z vozovky nemohl někdo vytrhnout a ukrást.

V případě, že bude někdo chtít seniorovi ukrást kabelku/tašku, neměl by se senior bránit za každou cenu. Zdraví nebo dokonce život jsou cennější než peníze!

Po chodníku by senior měl chodit raději dále od vchodů domů, kde by mohl číhat případný pachatel a mohl by ho vtáhnout dovnitř.

Při vstupování do domu je dobré, aby se senior pozorně rozhlédl a nevcházel tam s někým neznámým. Také ve výtahu by neměl jezdit s někým, koho nezná a raději si počkat na další výtah.

Senior by také neměl přijímat doprovod nabízený neznámými lidmi, i kdyby vypadali důvěryhodně, ochota může být jen záminkou k tomu, aby se dostal do bytu seniora a tam ho okradl třeba i za použití násilí.

V případě pocitu, že seniora někdo sleduje, měl by se snažit co nejrychleji dostat na místo, kde je nějaký obchod nebo více lidí, mezi nimiž bude bezpečněji.

V případě nutnosti může senior pro svou ochranu použít sprej (deodorant, lak na vlasy nebo slzný plyn), který nosí v tašce nebo kabelce. Spuštění osobního alarmu může útočníka vylekat a přimět ho k útěku.

V prázdné tramvaji nebo autobusu je dobré, aby si senior sedal co nejbližší k řidiči, protože jeho blízkost může případného pachatele od zlého úmyslu odradit nebo mu v případě obtěžování či napadení řidič rychleji pomůže (44).

Jak se vyhnout podvodu

Podvodníci využívají různé záminky a lsti, aby se dostali k penězům seniorů, proto by senior neměl důvěřovat neznámým lidem a nikoho cizího nepouštět do svého bytu.

Také by senior neměl otvírat dveře ihned, aniž by věděl, kdo za nimi je.

Senior by měl mít na svých dveřích panoramatické kukátko, pomocí kterého si může návštěvníka dobře prohlédnout. Na dveřích seniora, by neměl chybět ani bezpečnostní řetízek, který udrží dveře jen pootevřené a některé věci tak může vyřídit bezpečněji.

Navštíví-li seniora opravář, pracovník úřadu či jiných služeb, měl by si senior nechat předložit pracovníkův služební průkaz, nebo ještě lépe zavolat na úřad nebo instituci, na kterou se odvolává. V případě jakýchkoliv pochybností je bezpečnější, aby senior trval na tom, že o nabízenou službu nestojí.

Senior může snadno podlehnout lákavé vidině snadného zbohatnutí, proto by měl senior podomní nabídky výher v loterii nebo výhodných koupí odmítat – většinou se jedná o podvod.

Udržování dobrých vztahů se sousedy v domě se vyplatí, neboť v případě potřeby je jejich pomoc nejrychlejší, senior, by proto měl mít napsaná jejich telefonní čísla.

Též důležitá telefonní čísla (policie, lékař, hasiči aj.) by měl mít senior viditelně blízko telefonu, aby si mohl co nejrychleji přivolat pomoc.

Senior by neměl podléhat nátlaku ze strany rodinných příslušníků, natož cizích lidí, k podpisu závažných dokumentů např. k převedení bytu, domu nebo poskytnutí peněžních půjček, vše by si měl v klidu a pečlivě promyslet.

Závažná rozhodnutí o majetku seniora by měl konzultovat s právníkem, nebo si nechat poradit od dalších věrohodných osob. Instituce a nevládní organizace, které poskytují pomoc seniorům, nabízí i bezplatnou právní poradnu (44).

Jak zabezpečit majetek

Pro lepší ochranu před okradením a podvodem doma, je důležité, aby měl senior zabezpečený svůj majetek.

Senior by měl zamykat vstupní dveře a zavírat okna vždy, když opouští domácnost, i když jde třeba jen na chvíli k sousedce nebo na krátký nákup, neboť pootevřená okna jsou pro zloděje velkým lákadlem. Venkovní, bytové i balkónové dveře je dobré zamykat i v noci, i když je senior doma.

Bezpečnostní dveře nebo různé mechanické zábranné prostředky jako jsou např. bezpečnostní štít a profilová cylindrická vložka, vrchní přídatný zámek, pojistka dveřních závěsů jako zábrana proti vysazení slouží k ochraně bytu a též okna lze opatřit různými typy mříží a senior instalací těchto prvků zvýší bezpečnost svého bytu.

Senior může také využít moderní techniku, která nabízí např. domácí videotelefon s elektromechanickým ovládáním vstupních dveří (např. u rodinných domků, v nové panelové výstavbě).

Opouští-li senior byt nebo dům na delší čas, je dobré, aby senior nezatahoval rolety a žaluzie, nevypínal přívod elektřiny, měl by se snažit udržovat dojem, že je stále přítomen, toto může senior zařídit pomocí elektrického spínacího zařízení, které podle nastavení zapne rozhlasový přijímač, televizi apod., vhodná je také výpomoc mezi sousedy, mohou seniorův byt kontrolovat a pravidelně vybírat schránku.

Pro případ, že by byl senior vykraden, je užitečné mít vyfotografovány cenné věci, sepsána výrobní čísla, protože tyto informace pomohou policii v pátrání a usnadní seniorovo jednání s pojišťovny při likvidaci pojistné události.

Senior by neměl zapomínat zamykat svůj automobil, dále ho může vybavit přídatným zařízením pro uzamčení řadicí páky nebo volantu, senior si také může opatřit i elektronické alarmy či imobilizéry zapalování (44).

3 Sociální práce

3.1 Sociální práce se seniory

Jak definuje Matoušek (30, s. 11) „*Sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti). Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky.*“ Sociální práce se zabývá jednak individuálními a osobními problémy, ale také širšími otázkami jako je chudoba, nezaměstnanost a domácí násilí (48).

Činnosti sociálního pracovníka jsou různorodé, sociální pracovník vykonává sociální šetření, sociálně právní poradenství, sociální poradenství a sociální rehabilitaci, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, sociální agendy (řešení hmotné nouze či sociálně právních problémů), odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost a poskytování krizové pomoci (47). Sociální pracovníci svou práci realizují v sociálních službách, aby realizovali sociální cíle, programy či plány sociálních subjektů, které je zaměstnávají (32). Sociální práce se seniory přichází na řadu, když se senior ocitne v mimořádných situacích, které jsou způsobeny sociálními nebo zdravotními faktory (21). Smyslem sociální práce se seniory je pomoci jim překonat bariéry, které se mohou objevit v uskutečňování životních úkolů nebo v psychologické a sociální oblasti, kdy neschopnost v jedné oblasti může mít vliv na neschopnost v druhé oblasti (21). Součástí sociální práce, tak jako každé jiné práce, je komunikace, obzvláště u seniorů je komunikace velmi důležitá. Základem komunikace se seniorem, je pozdrav a vhodné oslovení a také vytvoření důvěryhodného vztahu (36) a pocitu bezpečí a jistoty, jenž

jsou nejzákladnějšími potřebami seniorů (21). Při komunikaci se seniorem je třeba dodržovat určité zásady komunikace a to zejména, aby sdělení bylo stručné a jasné, sociální pracovník by se měl vyhýbat odborným termínům, tedy používat běžné slovní obraty, mít dostatek času na rozhovor, dále je důležité mít klid, vhodný prostor a soukromí, také je nutné přizpůsobit styl komunikace k možnostem a schopnostem seniora a vždy si ověřit zda senior všemu porozuměl (26). V sociální práci se seniory se mohou objevit určité problémy a kritické momenty. Sociální práce a zdravotní péče mezi sebou spolupracují a jsou poskytovány souběžně, neboť zhoršení zdravotního stavu nese potřebu sociálních služeb a naopak sociální změny např. odchod do důchodů, odchod do ústavní péče, mohou mít vliv na zdraví seniora (21). Sociální pracovník pracuje s životním příběhem seniora, pomáhá mu adaptovat se na změnu a podporuje jeho zdraví a kvalitu života (21). Sociální práce se seniory musí být prováděna kvalitně a to i v případě, že má senior v důsledku svého zdravotního stavu problém s komunikací, též práce s rodinou je součástí sociální práce se seniory (21). Sociální pracovník musí postupovat v souladu s etickým kodexem (30).

3.2 Sociální práce se seniory jako oběťmi trestného činu

Již zmíněnou činností sociálního pracovníka je sociální poradenství, které u seniorů, jenž se stali oběťmi trestného činu krádeže nebo podvodu má významnou úlohu, neboť sociální pracovník má znalosti základů sociologie, psychologie, zdravotvědy, práva a sociální politiky a po zhodnocení situace, může seniora odkázat na příslušné odborníky (32). Sociální poradenství dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách se dělí na základní sociální poradenství a odborné sociální poradenství. Základní sociální poradenství, poskytuje osobám základní informace k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Odborné sociální poradenství se zaměřuje na okruhy jednotlivých sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro oběti trestných činů a domácího

násilí. Součástí odborných poraden je i půjčování kompenzačních pomůcek (5). Poradenství je cesta, jak pomáhat lidem překonat jejich problémy, objasňovat osobní cíle a jak jich dosahovat (30). Součástí sociální práce se seniory, kteří se stali obětí krádeže nebo podvodu je též krizová intervence, jejímž smyslem je pomoc osobám, které se ocitly v krizi a pomoc by měla být okamžitá (30). Krizová intervence zahrnuje pomoc: sociální, právní, psychologickou a lékařskou (50). Krizová intervence se dělí na prezenční formu pomoci a distanční formu pomoci (50). Prezenční forma pomoci zahrnuje – ambulantní pomoc, hospitalizaci, terénní a mobilní služby, distanční forma pomoci zahrnuje – telefonickou pomoc a internetovou pomoc (50). Ambulantní pomoc spočívá v tom, že se klient osobně dostaví do ambulance resp. do poradny (50). Telefonickou pomoc zajišťují linky důvěry, které jsou specializované na klientelovou skupinu (50), senioři, kteří se stanou obětí trestného činu krádeže, nebo podvodu mohou tak využít krizovou linku Život 90 Senior telefon, Elpida – Linka seniorů a linku telefonické krizové pomoci Bílého kruhu bezpečí (43). Senioři dále mohou využít internetovou formu pomoci, kde se na www stránkách určité organizace mohou dozvědět potřebné informace nebo pomocí e-mailové pošty mohou kontaktovat pracovníka a komunikovat s ním (50).

3.2.1. Občanské poradny

Senior, který se stane obětí trestného činu, může vyhledat pomoc sociálního pracovníka, protože se ocitá v situaci, ve které potřebuje poradit a někdy potřebuje pomoc druhé osoby. Záleží také na formě trestného činu, kterého se stal obětí. Podle potřeby pomoci a následku činu může využít různé druhy poraden. Seniorovi jsou k dispozici zejména občanské poradny, které poskytují klientům pomoc lépe se orientovat ve svých právech a povinnostech, podporují každého člověka, který je v nepříznivé sociální situaci nebo mu taková situace hrozí a neví jakým způsobem tuto situaci řešit, podporují samostatnosti a nezávislosti klienta při hledání i vlastním řešení jeho situace (41). Toto poslání naplňuje poskytováním emoční podpory,

informací, rad, aktivní pomoci i prostřednictvím sítě dostupných služeb (41). Občanské poradny poskytují sociální službu odborného sociálního poradenství podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a je poskytována na třech úrovních a zahrnuje: informace, kdy jsou klientovi poskytnuty přesné a věcně správné informace ústní nebo písemnou formou, pak jsou to rady, při nichž jsou klientovi poskytnuty cílené rady na zakázku uživatele, strategie postupu, rozbor a nabídka alternativ pro řešení situace a třetí úroveň je aktivní pomoc, což znamená praktickou pomoc při vyplňování formulářů, při psaní dopisů a podání, vysvětlování obsahu dokumentů a pomoc s výpočty (41). Poradny pracují na čtyřech hlavních principech a to jsou: bezplatnost, nezávislost, nestrannost a diskrétnost (31). Občanské poradny se zaměřují na klienty, kteří jsou v nepříznivé sociální situaci spojenou s problematikou pracovně-právní, majetkoprávní, bytovou, rodinnou, mezilidských vztahů, dluhovou, trestní a jinou, proto jsou služby občanské poradny též vhodné pro seniory, kteří jsou obětí krádeže nebo podvodu (41). Občanskou poradnu může využít senior, který je v nepříznivé sociální situaci spojenou s dluhovou problematikou (41), ve které se senior může ocitnout, když podepsal úvěrovou smlouvu např. při již zmíněné předváděcí akci a následně musí splácet úvěr nebo zakoupil velmi drahý výrobek a dostal se tím do finanční tísně (13).

3.2.2 Bílý kruh bezpečí

Důležitou roli v této problematice, má organizace Bílý kruh bezpečí (dále BKB), která se zabývá přímo oběťmi trestného činu a poskytuje jim odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc (40). Činnost Bílého kruhu bezpečí obsahuje poskytnutí právních informací, psychologického poradenství a sociálního poradenství (40). Tyto činnosti zajišťuje tým pracovníků, mezi které patří zejména: odborně způsobilí poradci – právníci, psychologové, sociální pracovníci, lékaři. BKB poskytuje svou komplexní pomoc prostřednictvím celostátní sítě poraden BKB, centrály BKB, linky BKB, která je nonstop určena obětem a svědkům trestných činů, dále přes DONA linky, které jsou

nonstop přístupné obětem domácího násilí a dále je pomoc poskytována pomocí intervenčního centra BKB (40). BKB svou činnost rozšiřuje o přednášky, osvěty, semináře, dále spolupracuje při tvorbě zákonů, spolupracuje s nestátními organizacemi apod. (40). V poradenské činnosti, kterou může senior jako oběť trestného činu využít, BKB zaručuje čas na rozhovor, podání právních informací. Setkání s psychologem, poskytne praktické rady a pomoc dále morální a emocionální podporu a také rady, jak získat odškodnění od pachatele a peněžitou pomoc státu (40).

Úlohou sociálního pracovníka BKB, který spolupracuje se seniorem, jenž se stal obětí trestného činu krádeže nebo podvodu, je poskytnout seniorovi informace a rady, týkající se jeho nepříznivé sociální situace (21). V případě, že je sociální pracovník kontaktován samotným seniorem, který byl podveden nebo okraden nebo je kontaktován někým z okolí seniora, je úkolem sociálního pracovníka shromáždit informace o tomto případu a kontaktovat příslušné orgány. Dále je potřeba, aby sociální pracovník se seniorem, tak jako v každé jiné oblasti, zhodnotil situaci tj. zjistit a analyzovat potřeby, dále následuje plánování – zde se sociální pracovník dohodne se seniorem na cílech, co, kdy, jak se bude řešit, poté je samotná realizace plánu a na závěr vyhodnocení neboli evaluace, kdy se hodnotí úspěšnost práce a ukončuje se spolupráce (22).

4. Cíle práce a výzkumné otázky

4.1 Cíle práce

Cílem výzkumu bylo zjistit nejčastější podobu trestného činu krádeže a podvodu páchaných na seniorech, zjistit informovanost seniorů o možných nebezpečích krádeže a podvodu, a zda senioři dodržují preventivní opatření ohledně krádeže a podvodu. Kromě toho jsem zjišťovala, zda jsou senioři informováni o nebezpečích podomního prodeje a předváděcích akcích, zda senioři vědí, kde mohou být nejvíce ohroženi okradením nebo podvodem, dále jestli senioři znají preventivní zásady a co dělají pro to, aby nebyli okradeni nebo podvedeni.

4.2 Výzkumné otázky

Pro dosažení cíle výzkumu jsem si stanovila tyto výzkumné otázky:

HVO1: Jaké jsou nejčastější podoby trestného činu krádeže a podvodu páchaných na seniorech?

HVO2: Jsou senioři informováni o možných nebezpečích krádeže?

HVO3: Jsou senioři informováni o možných nebezpečích podvodu?

HVO4: Jaká preventivní opatření dodržují senioři, aby se nestali obětí trestného činu krádeže?

HVO5: Jaká preventivní opatření dodržují senioři, aby se nestali obětí trestného činu podvodu?

K hlavním výzkumným otázkám byly stanoveny dílčí výzkumné otázky:

DVO1: Jsou senioři informováni o nebezpečích podomního prodeje?

DVO2: Vědí senioři, kde mohou být nejvíce ohroženi okradením?

DVO3: Jsou senioři informováni o nebezpečích předváděcích akcí?

DVO4: Vědí senioři, kde mohou být nejvíce ohroženi podvodem?

DVO5: Znají senioři preventivní zásady, jak předcházet okradení?

DVO6: Dodržují senioři preventivní opatření, aby nebyli okradeni?

DVO7: Znají senioři preventivní zásady, jak předcházet podvodu?

DVO8: Dodržují senioři preventivní opatření, aby nebyli podvedeni?

5. Metodika

5.1 Použitá metodika

Pro provedení výzkumu této praktické části bakalářské práce byl použit kvalitativní přístup. Na vymezení definice kvalitativního přístupu mají autoři rozdílné názory, jedni berou kvalitativní výzkum jako každý výzkum, kde se nepoužívají statistické metody nebo jiné způsoby kvantifikace a jiní s tímto tvrzením nesouhlasí, protože si myslí, že kvalitativní výzkum nespočívá jen v absenci čísel (18). Hendl použil ve své knize, definici kvalitativního výzkumu, významného metodologa Creswella, který jej definuje takto: „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ (18). Přednosti kvalitativního výzkumu se vyznačují zejména získáváním podrobného popisu a vhledu při zkoumání jedince, skupiny či daného jevu, zkoumáním jevu v přirozeném prostředí, možností studovat procesy a také být v osobním kontaktu s respondentem. Jedny z nevýhod tohoto přístupu jsou takové, že sběr a analýza dat jsou časově náročné a výsledky mohou být snadněji ovlivněny výzkumníkem (18).

Během výzkumu byla použita metoda dotazování a technika polořizeného rozhovoru, Miovský uvádí, že polořizený rozhovor potřebuje náročnější technickou přípravu, ale zároveň uvádí, že je nejpoužívanější podobou metody rozhovoru (35). Výzkumník si připraví okruh otázek, které jsou pro něj závazné a pořadí okruhů je možné podle potřeby a možností zaměňovat, tak aby se výtěžnost z rozhovoru maximalizovala (35). Výsledky praktické části bakalářské práce byly zpracovány metodou sekundární analýzy dat a pomocí metody zachycení vzorců (gestaltů). Sekundární analýza dat znamená analýzu již existujících primárních dat, jejímž cílem je původní otázku zodpovědět pomocí jiných metod nebo zodpovědět nové otázky (18). Data pro sekundární analýzu se mohou získat z archivních dat, oficiálních statistických

dat, databanky statistických údajů a datových publikací z výzkumů (23). Sekundární analýza dat byla použita pro zjištění nejčastější podoby trestných činů páchaných na seniorech a to z případů a kazuistik uveřejněných na stránkách Policie ČR. Dále, pro vyhodnocení výsledků bakalářské práce byla použita metoda zachycení vzorců („gestaltů“). Metoda zachycení vzorců („gestaltů“) je jednoduchý analytický nástroj a spočívá v tom, že se v datech vyhledávají opakující se vzorce, které se následně zaznamenávají (35). Dochází k redukci nahromaděných informací a vytváří se obecnější kategorie, vzorce na podkladě vzájemných podobností nebo odlišností (35). Výzkumník postupuje tak, že vytváří určité souvislé příběhy a zaměří se na klíčové opakující se podstatné části příběhů (35).

5.2 Výzkumný soubor

Pro výběr výzkumného souboru byla použita metoda záměrného (účelového) výběru, jedná se o nejrozšířenější variantu metody výběru v kvalitativním přístupu (35). Účastníci jsou cíleně vyhledáváni podle jejich určitých vlastností, které jsou kritériem pro výběr (35). V mém případě se jednalo o vlastnosti a to: respondenti žijící v Penzionu pro seniory, zdravotní stav umožňující rozhovor a ochota zapojit se do výzkumu. Původním záměrem bylo provádět výzkum v Klubu pro seniory v Českých Budějovicích, kde bych se setkala, se seniory žijí ve vlastním domácím prostředí a kteří jsou aktivní, ale pro realizaci mi to okolnosti neumožnily. Zvolila jsem alternativu dělat výzkum v Penzionu pro seniory v Českých Budějovicích, kteří zde žijí a využívají některou z pečovatelských služeb, jinak mají samostatný byt, jsou aktivní a mají svůj vlastní denní program, někteří navštěvují klub seniorů, který se zde koná. Paní, která má v penzionu na starosti vedení klubu seniorů, mi pomohla vybrat vhodné respondenty. Původně jsem při zadávání tématu bakalářské práce zamýšlela dělat rozhovor s 10 respondenty, ale prakticky se mi podařilo získat 9 respondentů s tím, že jedna respondentka rozhovor na poslední chvíli bez objasnění odvolala.

5.3 Realizace výzkumu

Vlastní výzkum jsem prováděla v penzionu pro seniory v Českých Budějovicích. Po předchozí domluvě s paní, která má na starosti chod penzionu a v něm vedení klubu pro seniory, jsem během dvou dnů dělala rozhovory se seniory, kteří zde žijí. Na začátku rozhovoru jsem se vždy představila, seznámila jsem dotazované s účelem a obsahem rozhovoru a jeho předpokládanou délkou. Následně jsem se zeptala, zda jim nebude vadit nahrávání rozhovoru na diktafon a ujistila jsem je úplně anonymitě s tím, že nahrané rozhovory budou uloženy v mém osobním archivu. Rozhovory probíhaly v klubovně, kde jsem byla sama vždy s jedním respondentem a délka hovoru trvala v průměru 30-45 minut. Otázky byly kladené podle předem připravených okruhu otázek (viz příloha č. 1). Pro následné zachování anonymity seniorů, jsou ve výsledcích označování respondent/respondentka 1-9.

6. Výsledky

Výsledky výzkumu jsou rozděleny do několika částí a to podle hlavních výzkumných otázek a k nim přiřazených dílčích výzkumných otázek. První část výsledků tvoří nejčastější podobu trestného činu krádeže a podvodu páchaných na seniorech. Další části výsledků jsou rozděleny na znalost nebezpečí podomního prodeje a předváděcích akcí a dále se výsledky týkají znalostí preventivních opatření a jejich dodržování seniory. Pro lepší přehlednost jsem vytvořila tabulky. Diskuze je též rozdělena podle hlavních otázek a k nim přidělených dílčích otázek. Dílčí výzkumné otázky č.1 a č.2 pomáhají zodpovědět na hlavní výzkumnou otázku č.2, pak dílčí výzkumné otázky č.3 a č. 4 pomáhají zodpovědět na hlavní výzkumnou otázku č. 3, dílčí výzkumné otázky č.5 a č.6 na hlavní výzkumnou otázku č. 4 a poslední dílčí výzkumné otázky č. 7 a č.8 zodpovídají na hlavní výzkumnou otázku č. 5.

Pro přehlednost o respondentech jsem vytvořila tabulku s identifikačními údaji a s údajem, zda se někdy stali respondenti obětí trestného činu.

Tabulka 1: Identifikační údaje respondentů

Respondent	Pohlaví	Věk	Rodinný stav	Vzdělání	Oběť
R1	muž	80 let	vdovec	středoškolské s maturitou	ANO
R2	muž	91 let	vdovec	vysokoškolské	ANO
R3	žena	83 let	vdova	středoškolské s maturitou	ANO
R4	žena	85 let	vdova	středoškolské	ANO
R5	žena	67 let	vdova	vysokoškolské	ANO
R6	žena	75 let	vdova	Základní	ANO
R7	muž	86 let	ženatý	středoškolské	NE
R8	žena	85 let	vdaná	středoškolské s maturitou	ANO
R9	muž	70 let	vdovec	vysokoškolské	ANO

Zdroj: vlastní výzkum

6.1 Výsledky k hlavní výzkumné otázce č. 1

HVO1: Jaké jsou nejčastější podoby trestného činu krádeže a podvodu páchaných na seniorech?

Pro vyhodnocení této otázky jsem použila výroky a kazuistiky policistů uveřejněných na stránkách Policie ČR nebo, které se objevily v různých člancích. Policejní prezidium ČR vydává každý rok statistiky celkové kriminality, kde je přehled počtů zjištěných činů, které jsou rozděleny na kategorie podle typu trestného činu, kolik jich bylo objasněno, dále jsou zde kategorie pachatelů a kolik osob je stíháno a jaká byla způsobena škoda v tis. Kč. Bohužel zde nejsou uvedeny údaje o obětech a s nimi souvislost s trestným činem, které by mohly být pomocné pro zodpovězení stanovené výzkumné otázky. Případů počtu trestných činů vůči seniorům celorepublikově stoupají, např. v roce 2009 jich bylo zaznamenáno 1200 a v roce 2010 už přes 1370, jak uvedla

komisařka Lenka Boldov. Tez v jednotlivých krajích kady rok evidují zvyšení počtu, např. Policie R jihočeského kraje evidovala 187 přpad za rok 2010 a za rok 2011 o dva více. Dále takže uvedli, že nejastjm trestnm činem pchanm na seniorech jsou krádeže, kdy v roce 2010 bylo zaznamenáno 100 přpad krádeže a v roce 2011 jz 110 přpad.

Nejčastější podoby krádeže jsou krádeže v byt, u kterých podvodníci využívají různé lsti, jak se dostat do bytu seniora a nsledn ho okrást. Takto to vyplývá z případu a kasuistik reprezentovaných na stránkách policie R. Hned za krádeží do bytu jsou aste i krádeže na ulici. Pro přehlednost jsem vytvořila tabulku, která popisuje nejčastější lsti krádeží v bytech, které pachatele využívají při okrádání seniorů, jsou seřazen do porad podle nejčastějšího výskytu.

Tabulka 2. Nejčastější scénářů krádeží v bytech

Pořadí	Nejčastější scénářů krádeží v byt páchaných na seniorech
1.	vetřn se do bytu pod záminkou:odpočtu plynu, vody
2.	vydávání se za pracovníky, různých institucí
3.	dva pachatele, jeden upoutá pozornost a druh krade
4.	Tvrzen, že dobř znají jejich blzke
5.	trik s rozmnnm bankovky, vtšinou 2000 nebo 5000 korun
6.	Využití lákavých zpráv o zvyšení důchodu, vrcen příplatku nebo vhře
7.	adost podpisu různé smlouvy nebo dokumentů

Zdroj: Vlastn výzkum

Na zklad analýzy dostupných informací jsem došla k závěru, že nejčastější podoba podvodu, kterého se senior stane obětí je podpis nevhodn smlouvy při podomním prodeji a přvddc akci. Dokazuje to i fakt, že stoupá počet seniorů, kter jsou zadlužen, následkem podpisu nevýhodných smluv při podomním prodeji nebo na přvddcch akcích. Ze statistických udj ČSSZ bylo k 31. 12. 2012 vyplaceno 67 614 důchodů s exekucní srzkou.

6.2 Výsledky k hlavní výzkumné otázce č. 2

HVO2: Jsou senioři informováni o možných nebezpečích krádeže?

6.2.1 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 1

DVO1: Jsou senioři informováni o nebezpečích podomního prodeje?

Pro zodpovězení této otázky jsem se při rozhovoru ptala na podotázky, které zahrnovaly a zjišťovaly, co si respondenti představují pod pojmem podomní prodej, zda znají jeho nebezpečí a které si myslí, že to jsou, zda měli zkušenost s podomním prodejem a zda si uvědomují, jaké triky prodejci využívají.

Tabulka 3. Informace o podomním prodeji

Respondent	Setkání s podomním prodejem	Znalost nebezpečí	Znalost triků prodejců
R1	ANO	ANO – okradení	ANO - „prodejci jsou milí, komunikativní, vnutí vám nenápadně ten produkt“
R2	ANO	ANO – okradení	NE
R3	ANO	ANO – okradení	NE
R4	ANO	ANO - okradení, nevýhodná koupě	ANO - „někdo přijde a chce si nechat rozměnit peníze“
R5	ANO	ANO – okradení	ANO - „jsou příjemní, milí a slibují vám výhodnou koupi“
R6	ANO	ANO – vykradení	NE
R7	ANO	ANO – vykradení	ANO - „jsou hodní, jeden vás zabaví a druhý krade“
R8	ANO	ANO - okradení, nevýhodná koupě	ANO - „většinou chodí po dvojicích, jeden vás zabaví, nabízí zboží a druhý jde na záchod a vezme vám cennosti“
R9	ANO	ANO – vykradení	ANO - „působí mile a příjemně a nabízí výhodnou koupi a zmatou vás“

Zdroj: vlastní výzkum

Ze všech dotazovaných respondentů všichni uvedli, že se setkali s podomním prodejem. Pod pojmem podomní prodej si všichni respondenti představí, že někdo obchází domy, byty a nabízí služby nebo nějaké zboží přímo u nich doma a že se většinou jedná o způsob obživy prodejce. Respondent č.1 říká „*Dříve podomní prodej byl poctivý, někdo přišel a nabízel barvy, nebylo by to, že se chtěl na tom nějak víc obohatit ani toho dotyčného okrást, ale dnes jim jde jen o to jak někoho napálit a připravit je o co nejvíc peněz.*“

Všichni respondenti se též shodli na nebezpečí podomního prodeje a uvedli, že nebezpečí vidí v tom, že mohou být okradeni/vykradeni a dva z respondentů k tomu přidali jako další nebezpečí, nevýhodnou koupi a nesmyslné přestřelení ceny. Odpověď

respondentky č.4 na znalost nebezpečí podomního prodeje: *„Když si pustíte někoho cizího do bytu, nikdy nemáte jistotu, co je to zač a co vám může udělat, podle mě nebezpečí hrozí v tom, že vás mohou okrást přímo v bytě, nebo si obhlídnou prostory a za vaší nepřítomnosti vás vykradou a nebo vám vnutí nějaký zboží za nesmyslnou cenu“*. V ostatních případech byli odpovědi podobné. Na otázku zda znají nebo si uvědomují triky, které prodejci využívají respondent č.2, respondentka č.3 a respondentka č.6 uvedli, že si neuvědomují, v čem spočívají jejich triky. Ostatní respondenti se téměř shodli v tom, že prodejci jsou milí, komunikativní a nenápadně přimějí oběť ke koupi. Respondent č.1 říká *„Jo prodejci jsou fikaní a mazaní, využívají mnoho psychologických prostředků, jsou milí, komunikativní a vnutí vám nenápadně ten produkt a pak se nestačíte divit jakou jste udělali kravinu“* dále respondent č.8 uvedl svou domněnku o tricích prodejců a to: *„Většinou chodí po dvojicích, jeden vás zabaví, nabízí zboží a druhý jde na záchod a vezme vám cennosti a ještě možná koupíte to zboží a zbytou vám možná jen slzy pro pláč“*. Z výsledků je tedy patrné, že dotazovaní senioři jsou informováni a uvědomují si nebezpečí podomního prodeje.

6.2.2 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 2

DVO2: Vědí senioři, kde mohou být nejvíce ohroženi okradením?

Zde jsem zjišťovala, zda si senioři uvědomují, kde na ně čeká nebezpečí okradení

Tabulka 4. Kde hrozí nebezpečí okradení

Respondent	Kde hrozí nebezpečí okradení
R1	venku na ulici
R2	venku na ulici
R3	v dopravním prostředku
R4	venku na ulici, v davu
R5	venku na ulici
R6	venku na ulici cestou z pošty
R7	venku na ulici, v davu
R8	v dopravním prostředku, kde je hodně lidí
R9	doma po vpuštění, někoho cizího do bytu

Zdroj: vlastní výzkum

Převážná většina dotazovaných seniorů si myslí, že nebezpečí okradení hrozí venku na ulici, respondent č.1 říká: *„Když někdo vidí seniora jak se plíží sám po ulici musí si říct to je snadná oběť na okradení a než se nadějete nemáte peněženku.“* respondent č.2 říká: *„Není nic snazšího vyhlédnout si starýho, bezbranného člověka a počkat si až se dostane na odlehlejší místo a pak se dát do akce“*, odpověď respondentka č.4 *„Je jasné, že největší nebezpečí je na ulici, někdo do vás strčí a zmizí i s vaší kabelku a také v davu, kde je hodně lidí, to je nelepší situace pro kapsáře.“*, respondentka č.6 zase odpovídá takto: *„Ti vychytrali zloději, si vyhlídnou seniora, jak jde z pošty, protože je mu jasné, že si nese důchod a počká si na vhodnou chvíli a je to.“* Dva respondenti uvedli nebezpečí okradení v dopravním prostředku *„Když jedete v dopravním prostředku a je narvaně k prasknutí, lehce se stane, že vám někdo vytáhne peněženku z kapsy.“*(respondentka č.3) a respondentka č.8 zase říká: *„Městská je pro zloděje dobrý místo, zvláště, když vidí klimbajícího staříka nebo stařenku a jsou kolem lidí, tak umí šikovně vytáhnout něco z kapsy nebo kabelky.“* Respondent č.9 uvedl, že je nejvíce ohrožen okradením doma po vpuštění, někoho cizího do bytu *„Ohroženej jsem, když si pustím neznámýho člověka do bytu a nechám ho bez dozoru jen na chvíli, tak můžu bejt okradenej a přijít i o celoživotní úspory.“*

6.3 Výsledky k hlavní výzkumné otázce č. 3

HVO3: Jsou senioři informováni o možných nebezpečích podvodu?

6.3.1 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 3

DVO3: Jsou senioři informováni o nebezpečích předváděcích akcí?

Zde mé otázky směřovaly k tomu, co si senioři představují pod předváděcí akcí, zda se nějaké předváděcí akce zúčastnili a jaký byl výsledek, dále jsem se ptala, zda znají nebezpečí nebo jaké nebezpečí vidí v účasti na předváděcí akci.

Tabulka 5. Informace o předváděcí akci

Respondent	Účast na předváděcí akci	Výsledek účasti na předváděcí akci	Znalost nebezpečí předváděcích akcí
R1	ANO	Nezakoupil	ANO - „pod nátlakem vás donutí koupit drahý výrobek“
R2	ANO	Zakoupil	ANO - „působí zdvořile a přesvědčivě a pak pod nátlakem zakoupíte nabízený produkt“
R3	ANO	Zakoupil	ANO - „nevýhodná koupě a podpis úvěrové smlouvy“
R4	ANO	Nezakoupila	ANO - „pod nátlakem a zmatením vás donutí koupit výrobek“
R5	ANO	Zakoupila	ANO - „jsou příjemní, milí a slibují vám výhodnou koupi“
R6	ANO	Zakoupila	ANO - „nevýhodná koupě“
R7	ANO	Nezakoupil	ANO - „podpis úvěrové smlouvy a zadlužení“
R8	ANO	Zakoupila	ANO - „v momentě zábavy a euforie výhodné koupě, podepíšete smlouvu ani nevíte jak“
R9	NE	X	ANO - „působí mile a příjemně a nabízí výhodnou koupi a zmatou vás - je to podvod“

Zdroj: vlastní výzkum

Moje první otázka ohledně předváděcí akce byla, jak respondenti rozumí pojmu předváděcí akce. Všichni respondenti odpověděli shodně, že je to akce spojená s výletem, kde je nalákají na nízkou cenu zájezdu a na dárky zdarma a pak sedí v místnosti a prodejci jim nabízejí, až vnucují výrobek, který pak několik jedinců zakoupí za nevýhodnou cenu a nic zadarmo nedostanou. „*Předváděcí akce je to, když mě nikdo láká na výlet za nízkou cenu a slibuje mi něco zadarmo a je to spojeno s nabízením nějakýho výrobku.*“ (respondent č.1). „*Předváděcí akce je podvod, oni vás někam nalákají, slibují vám něco zadarmo a pak vás donutí koupit drahej výrobek, kterej je k ničemu.*“ (respondent č.9).

Dále jsem zjišťovala, zda se respondenti zúčastnili předváděcí akce a všichni kromě respondenta č.9 se již někdy předváděcí akce zúčastnili. Respondentka č.4 odpověděla „*Ano předváděcí akce jsem se zúčastnila, kdo by odolal lákavé nabídce, kde je možnost se někam podívat a ještě dostanete dárky.*“ Respondenta č.6 uvedla „*Ano předváděcí akce jsem se zúčastnila asi jako každý senior a ted' toho lituju.*“ Respondent č.9, který se žádné předváděcí akce nezúčastnil, svou neúčast objasnil takto: „*Mám ještě zbytek zdravého rozumu, skoro denně vidím v televizi jak nějakýho seniora napálili a tak se nepohrnu někam, abych skončil jako oni.*“ Po zjištěné účasti jsem se ptala, jaký byl výsledek předváděcí akce, zda něco zakoupili či nikoli. Z osmi respondentů, kteří uvedli, že se zúčastnili předváděcí akce, tak jich pět respondentů předváděné zboží zakoupilo. „*Když jsem se přihlásila na výlet, těšila jsem, pak jsme dojeli do nějakýho sálu, tam jsme seděli a prodejci tam ukazovali zázračnou biolampu, která by odstranila moje problémy s bolestí, byla jsem z toho unešená, tak jsem ji za dvacet pět tisíc koupila no.*“ (respondentka č.6). Respondent č.2 uvedl „*Jaký byl výsledek? Koupil jsem hrnce a to ke všemu na splátky, ale bylo to všechno pod nátlakem, takovou blbost bych dobrovolně nemohl udělat.*“ Naopak respondent, který nezakoupil žádný výrobek řekl „*Já jsem naštěstí nic nekoupil, nějak jsem se neangažoval a nikdo si mě nějak moc nevšímal.*“ Též jsem zjišťovala, v čem vidí nebezpečí předváděcích akcí, odpovědi se většinou opakovaly a dotazovaní senioři vidí nebezpečí předváděcích akcí v tom, že je někdo pod nátlakem donutí koupit výrobek a podepsat úvěrovou smlouvu a tím se i zadluží. Odpověď respondenta č.1 „*Po určitém čase, kterej strávíte na tý akci*

v podstatě pod nátlakem vás donutí koupit drahý výrobek.“ Respondent č.2 odpovídá takto: „Nebezpečí je v tom, že prodejci působí zdvořile a přesvědčivě a pak pod nátlakem zakoupíte nabízený produkt.“ Respondentka č.4 míní: „Tak dlouho vám vnucují jak jse ten výrobek úžasném, že ho nikde jinde tak výhodně nekoupíte a že ho prostě musíte mít a pak pod nátlakem a zmatením vás donutí koupit výrobek, který ovšem není tak výhodným jak oni tvrdí.“ Respondentka č.8 uvedla: „Po celou dobu prezentace se konají nějaký soutěže a nabízí prodejci nějaký výhody a bonusy a v momentě zábavy a euforie výhodné koupě, podepíšete smlouvu ani nevíte jak.“ Respondent č.9 má představu o nebezpečí předváděcí akce takovou: „Hned na úvodu na vás působí mile a příjemně a nabízí výhodnou koupi a zmatou vás - je to podvod, jen se snaží okrást starý důvěřiví lidi.“

6.3.2 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 4

DVO4: Vědí senioři, kde mohou být nejvíce ohroženi podvodem?

U této otázky jsem zjišťovala, kde a v jakých situacích si senioři myslí, že jsou nejvíce ohroženi podvodem.

Tabulka 6. Kde hrozí nebezpečí podvodu

Respondent	Kde hrozí nebezpečí podvodu
R1	účast na předváděcí akci
R2	účast na předváděcí akci
R3	podomní prodej
R4	podomní prodej, nabízení zboží na ulici
R5	nabízení zboží na ulici
R6	při podpisu smlouvy
R7	při podpisu smlouvy
R8	účast na předváděcí akci
R9	účast na předváděcí akci

Zdroj: vlastní výzkum

U této otázky se odpovědi trochu lišily. Převažovala odpověď, že nebezpečí podvodu pro ně hrozí, když se zúčastní předváděcí akce, jiní se zase domnívají, že nebezpečí je při podomním prodeji a nabízení zboží na ulici a jiní naopak vidí nebezpečí při podpisu smlouvy. Respondent č.2 uvedl: *„Nejvíce ohrožen podvodem si myslím, že můžu být, když se zúčastním předváděcí akce, je to totiž podvod sám o sobě už když vám přijde léták s lákavou nabídkou a slibujou vám klamný výlet.“* *„Když se přihlásím na výlet, tedy na předváděcí akci, jsem ohrožena už od začátku, protože mě můžou zblbnout a koupím nějaký zboží nebo podepíšu smlouvu.“* (respondentka č.8). Naopak respondent č.3 uvedl: *„Myslím si, že nejvíce ohrožen podvodem jsem při podomním prodeji, nejenže můžu koupit předraženou věc, ale můžu zaplatit za službu, kterou nedělá profesionál a jen se za něj vydává a pokud má vizitku a zdvořilé vystupování lehce naletím.“* Respondentka č.4, si též myslí, že je ohrožen nejvíce při podomním prodeji nebo při nabízení zboží na ulici *„Podvodem můžu být ohrožena prakticky kdykoli a kdekoli, každý kdo chce někoho podvést si najde způsob jak to udělat, ale za mě si myslím, že nejvíce se to stává při podomním prodeji a při nabízení zboží na ulici, třeba když vás někdo osloví a je při tom milí, tak ze slušnosti se zastavíte a vyslechnete ho a pak vás tak zmátne a přesvědčí a vy naletíte.“* Další domněnka respondentů byla, že jsou ohroženi podvodem při podpisu smlouvy *„Není nic*

jednoduššího, než když dá někdo seniorovi podepsat smlouvu, nejlépe ve spěchu a s důrazem, že je to důležité, a že se nemusí ničeho bát a ty důležité věci jsou napsané malým písmenkem.“ (respondentka č.6), s tímto názorem se shoduje i respondent č.7 „Je strašně těžké porozumět obsahu ve smlouvě, ten, kdo není právník nemá šanci se v tom vyznat, zvláště, když se podpis uskutečňuje za nevyhovujících podmínek a ve spěchu a malý písmenka tomu taky nepřidají.“

6.4 Výsledky k hlavní výzkumné otázce č. 4

HVO4: Jaká preventivní opatření dodržují senioři, aby se nestali obětí trestného činu krádeže?

6.4.1 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 5

DVO5: Znalí senioři preventivní zásady, jak předcházet okradení?

V tomto okruhu jsem se respondentů ptala, zda znají nějaké preventivní zásady, které se týkají předcházení okradení a pokud ano, jaké to jsou a jaké dodržují.

Tabulka 7. Znalost preventivních zásad před okradením

Respondent	Znalost preventivních zásad před okradením	Jaké zásady znají
R1	ANO	peněženka a doklady zvlášť a mít je stále při sobě
R2	ANO	peněženka a doklady zvlášť a mít je stále při sobě
R3	ANO	nikoho cizího do bytu
R4	ANO	na kole tašku vepředu v košíku
R5	ANO	Peněženka vespod kabelky a stále ji mít na očích
R6	ANO	věci stále u sebe a na očích
R7	ANO	nikoho cizího do bytu
R8	ANO	peněženku ve spod kabelky a stále ji mít u sebe
R9	ANO	nikoho cizího do bytu, věci stále při ruce na očích

Zdroj: vlastní výzkum

Všichni respondenti uvedli, že znají nějaká preventivní opatření jak předcházet okradení a dále uvedli, která opatření to jsou. Odpovědi většiny respondentů byly podobné. Dva respondenti uvedli, že se snaží mít peněženku a doklady zvlášť a mít je neustále při sobě, respondent č.1 říká „*Není nic jednoduššího než mít peněženku a doklady zvlášť nejlíp v každé jiné kapse uvnitř bundy nebo kabátu, tím se může se stát, že když budu okradenej tak přijdu buď jen o doklady, nebo peněženku.*“ Respondent č.2 má podobný názor „*Peněženku a doklady nosím zvlášť a to i v každý jiný kapse a samozřejmě se nikde nevychloubám, kolik mám peněz.*“ Další opatření, která respondenti dodržují je, že peněženku mají vespod kabelky a mají ji stále u sebe, takto odpověděli dvě respondentky. Respondentka č.5 uvedla „*Peněženku mám vespod kabelky nebo uvnitř kabelky v kapse a kabelku si hlídám, nikam ji neodkládám a nosím jí přes rameno a pevně ji držím.*“ a respondentka č.8 říká „*Peněženku mít ve spod*

kabelky to je základ, není třeba nikoho zbytečně provokovat a taky je důležitý hlídat si své věci za každý situace.“ Podobný názor má i respondentka č.6 a respondent č.9, kteří se drží zásady mít věci stále u sebe a na očích. Jedna respondentka č.4 odpověděla takto: *„Při jízdě na kole je důležité mít kabelku nebo tašku v košíku ve předu a mít to také přivázené, máte jí aspoň ve předu na očích, kdyby byla vzadu bylo by to snadné ukradnout.“* Zbytek respondentů tj. tři se chrání tím, že nepouštějí nikoho cizího do bytu. Respondent č.3 říká *„Když neznám někoho, tak ho nepustím do bytu a mám jistotu, že mi nic nebude ukradeno a své věci si pečlivě hlídám.“* Respondent č.7 odpovídá *„Okradení můžu předejít tím, že si nepustím někoho cizího do bytu a na ulici se nedávám s nikým do řeči, jinak to ovlivnit asi nejde.“*

6.4.2 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 6

DVO6: Dodržují senioři preventivní opatření, aby nebyli okradeni?

V okruhu preventivních opatření, kterými se dá předejít okradení, jsem se respondentů ptala na otázky, které vycházejí ze základních zásad jak se chovat, aby se člověk nestal obětí trestného činu krádeže. Otázky zahrnovaly, zda respondenti nosí peníze, doklady a klíče pohromadě v jedné tašce/kabelce, zda nosí velký obnos peněz u sebe, jestli si odkládají tašku s věcmi v obchodě do polic, jestli nechávají pootevřená větrací či balkónová okna, když jdou jen na chvíli na návštěvu k sousedovi nebo na krátký nákup a zda si zamykají dveře přes den i před noc i v době přítomnosti.

Tabulka 8. Preventivní opatření krádeže

Respondent	peníze, doklady, klíče v jedné tašce	Velký obnos peněz u sebe	taška/kabelka odkládána v obchodě do police	Pootevřená okna v době nepřítomnosti	zamykání dveří přes den/noc v době přítomnosti
R1	NE	NE	NE	NE	Přes den občas, přes noc vždycky
R2	NE	NE	NE	NE	Přes den občas, přes noc vždycky
R3	ANO	NE	NE	ANO	Přes den ne, přes noc vždycky
R4	ANO	NE	NE	ANO	NE
R5	ANO	NE	NE	ANO	Přes den ne, přes noc vždycky
R6	ANO	NE	NE	ANO	ANO
R7	ANO	ANO	NE	NE	ANO
R8	ANO	ANO	NE	NE	ANO
R9	ANO	NE	NE	ANO	ANO

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku zda respondenti nosí peníze, doklady, klíče pohromadě v jedné tašce odpověděli dva respondenti, že nenosí a zbytek respondentů nosí. Respondenti, kteří odpověděli, že nenosí, to berou jako zásadu, kterou dodržují, respondent č.1 odpovídá: „*Jak jsem řekl, toto je zásada, kterou dodržuju a můžu tím snížit riziko, že přijdu jen o jednu věc.*“ Respondenti, kteří tuto zásadu nedodržují, míní, že je pro ně jednodušší mít vše pohromadě a lépe si své věci ochrání. Respondentka č.5 míní „*Vše nosím pohromadě v jedné tašce, dám si to dospod a mám to víc pod kontrolou než, když bych to měla všechno zvlášť, to bych ztratila snadněji.*“ Respondentka č.8 říká „*Pro mě je*

snazší mít všechno pohromadě a dávat si pozor na jednu věc, než kontrolovat více kapes, to bych se v tom brzy ztratila sama.“ „Vše mám pohromadě v jedné kapse buď uvnitř bundy, ne zepředu v kapse v košili, do zadní kapsy si peněženku nikdy nedávám, lepší je to mít vepředu, kde to mám pod kontrolou a v případě ohrožení můžu lépe zareagovat.“ (respondent č.9).

Další otázka se týkala, zda respondenti nosí u sebe velký obnos peněz, poměrně všichni odpověděli, že ne, jen dva odpověděli, že nosí u sebe velký obnos peněz. Všichni respondenti, kteří odpověděli, že nenesí, měli shodné odpovědi a to zejména *„Velký obnos peněz u sebe nenesím jen tolik kolik vím, že zhruba budu potřebovat.“* (respondent č.2), naopak dva respondenti, kteří uvedli, že mívají u sebe velký obnos peněz, říkali *„Většinou mám dost peněz u sebe, nikdy nevím co budu potřebovat koupit a kreditku nemám, tak bych musela chodit dvakrát a to je zbytečné, tak si vezmu víc peněz a dávám si na to pozor.“* (respondentka č.8) *„Mívám u sebe velké částky peněz, mám je aspoň pod kontrolou a ohlížím si je, je taky možný, že když nebudu doma, tak mě vykradou, tak si беру více peněz ani nikdy nevím, kdy je budu třeba potřebovat.“* (respondent č.7).

U otázky zda, si odkládají tašku/kabelku s věcmi v obchodě do polic, všichni respondenti odpověděli jednoznačně, že ne *„To je to nejmenší čím se můžu chránit, aby mě neokradli.“* (respondentka č.4)

Další otázka se týkala opatření, zda respondenti nechávají otevřená větrací neb o balkónová okna i v době krátké nepřítomnosti tj. krátký nákup, návštěva u souseda/sousedky. Čtyři respondenti odpověděli, že nenechávají *„Zloději jsou strašně vynalézaví, využítou každou příležitost, aby mohli někoho okrást.“* (respondent č.1) *„Okna v mé nepřítomnosti otevřená nenechávám, jelikož bydlím v přízemí je tu velký riziko, že se tam někdo dostane.“* (respondent č.7). Zbýlých pět respondentů uvedlo, že okna otevřená nechávají *„Okna otevřená nechávám jen na ventilačku v tom žádné nebezpečí nevidím.“* (respondent č.3), respondentka č.5 říká *„Když vím, že nebudu pryč celý den, tak okna nechám otevřená, když jdu třeba na nákup ráno, tak se hezky vyvětrá a zejména v létě je to potřeba, nebojím se, že by mi tam někdo vlezl.“* Dále respondentka

č.6 odpovídá „*Jelikož bydlím v druhém patře, tak nemám strach nechat otevřená okna, je tu malá šance, že tam někdo vlez.*“

U otázky, která se týkala zamykání dveří přes den i přes noc v době přítomnosti se odpovědi lišily. Jedna respondentka uvedla, že se nezamyká přes den ani v noci „*Mám strčené klíče v zámku a z venku mám bezpečnostní kouli, tak je to zbytečné a těžko se bude ke mně nikdo dobývat.*“ (respondentka č.4), dále dva respondenti uvedli, že přes den zamykají občas a v noci vždycky, respondent č.1 uvádí „*V noci se zamykám pokaždý a přes den občas, když si vzpomenu, nebo mám ještě zamčeno od noci a nevyšel jsem ven.*“ Další dva respondenti odpovídají, že se přes den nezamykají a přes noc vždycky „*Přes den se nezamykám přijde mi to zbytečný, když se pohybuju doma a přes noc vždycky, to nemám pod kontrolou.*“ (respondent č.3). Poslední čtyři respondenti uvedli, že se zamykají přes den i přes noc, jejich názor byl většinou stejný a to „*Zamykám se přes den i přes noc, je to bezpečnější, přes den děláte mnoho věcí a pohybujete se v jiných místnostech, nebo máte puštěnou televizi nahlas a neslyšíte, jestli se někdo k vám nedobývá, tak je to lepší se zamknout i přes den a v noci je to jasné, to nemáte zase pod kontrolou.*“ (respondentka č.8).

6.5 Výsledky k hlavní výzkumné otázce č. 5

HVO5: Jaká preventivní opatření dodržují senioři, aby se nestali obětí trestného činu podvodu?

6.5.1 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 7

DVO7: Znají senioři preventivní zásady, jak předcházet podvodu?

V tomto tématu otázky směřovaly, k tomu, zda senioři znají nějaká preventivní opatření, kterými by předcházeli podvodu a popřípadě, co dělají proto, aby se nestali obětí trestného činu podvodu

Tabulka 9. Znalost preventivních zásad ohledně podvodu

Respondent	Znalost preventivních zásad ohledně podvodu	Jaké zásady znají a dodržují
R1	ANO	nejezdit na předváděcí akce
R2	ANO	nejezdit na předváděcí akce
R3	ANO	nejezdit na předváděcí akce
R4	ANO	nepouštět nikoho cizího do bytu a nedávat se s nikým cizím do řeči
R5	ANO	nejezdit na předváděcí akce
R6	ANO	nekupovat produkty mimo obchod
R7	ANO	nejezdit na předváděcí akce
R8	ANO	Nepouštět nikoho cizího do bytu, nejezdit na předváděcí akce
R9	ANO	nejezdit na předváděcí akce

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku zda respondenti znají některé preventivní zásady ohledně podvodu, všichni odpověděli, že znají. Většina odpovědí se shodovala v tom, že jako preventivní zásadu ohledně podvodu, berou nejezdění na předváděcí akce a dále nepouštět nikoho cizího do bytu. Sedm respondentů uvedlo jako preventivní zásadu proti podvodu, nejezdění na předváděcí akce, kterou dodržují. Respondent č.3 uvádí „*Jednoduchá prevence proti podvodu je, nejezdit na předváděcí akce, kde si myslím, že je velké riziko, že budu podveden.*“, také respondentka č.5 mám podobný názor „*Předváděcí akce jsou hodně ošemetné, z vlastní zkušenosti vím, že jde o podvod a jedinou obranou je nejezdit tam.*“, respondent č.9 odpovídá „*Když můžu udělat něco pro to, abych nebyl podvedenej, tak nejezdím na předváděcí akce, všude kolem slyším jak je to nebezpečné,*

tak se toho držím.“ Dva respondenti se shodli v tom, že obranou proti podvodu je nepouštět nikoho cizího do bytu a nedávat se s nikým cizím do řeči „Když si pustím někoho do bytu a bude mi nabízet nějaký produkt nebo službu je jasné, že mě může zmást a budu tak lehce podvedena.“ (respondentka č.4), respondentka č.8 říká „Proti podvodu se chráním tím, že nepouštím nikoho cizího do bytu a nezdím na předváděcí akci, je to jeden velký podvod jak vás donutit něco koupit a připravit vás o velký peníze.“ Respondentka č.6 odpověděla, že preventivní zásadou je nekupovat produkty mimo obchod „Při koupi nějakého produktu mimo obchod se snadno stane, že budu podvedena, nikdy těmto lidem nevěřím, když budu chtít dojdu si to koupit do obchodu, kde je to legální a mnohem levnější a nemusím tam podepisovat žádnou smlouvu.“

6.5.2 Výsledky k dílčí výzkumné otázce č. 8

DVO8: Dodržují senioři preventivní opatření, aby nebyli okradeni?

Zde v okruhu preventivních opatření jsem jako u podvodu vycházela ze základních zásad, jak se chovat, aby se člověk nestal nebo snížil riziko stát se obětí trestného činu krádeže. V okruhu preventivních opatření krádeže, otázky zahrnovaly, zda respondenti vpouštějí někoho cizího do bytu, otevírají dveře ihned, aniž by věděli, kdo za nimi je, zda mají na svých dveřích kukátko a bezpečnostní zámek, v případě, že jim u dveří bude někdo nabízet nějaký produkt nebo službu a bude se odvolávat na určitou organizaci, zda si nechají ověřit jeho totožnost a zda při podpisu smlouvy si jí pečlivě přečtou, než jí podepíší.

Tabulka 10. Preventivní opatření podvodu

Respondent	Vpouštění někoho cizího do bytu	Otevření dveří ihned aniž, by věděl kdo za nimi je	kukátko/bez pečnostní zámek na dveřích	ověření totožnosti prodejce, který nabízí zboží nebo službu	pečlivé přečtení smlouvy při podpisu
R1	NE	ANO	NE	NE	ANO
R2	NE	NE	ANO – kukátko	NE	ANO
R3	NE	NE	ANO – kukátko	NE	ANO
R4	NE	NE	NE	NE	ANO
R5	NE	NE	ANO – kukátko	NE	ANO
R6	NE	ANO	ANO	NE	ANO
R7	NE	ANO	ANO – kukátko	NE	ANO
R8	NE	ANO	ANO – kukátko	NE	ANO
R9	NE	NE	ANO – kukátko	NE	ANO

Zdroj: vlastní výzkum

Na dotaz, zda respondenti pouštějí někoho cizího do bytu, všichni jednoznačně odpověděli, že nepouštějí. Většina odpovědí zněla takto: „*Ne, nikoho cizího do bytu nepouštím, nikdy nevíte co je to zač, když si ho nepozvu já nemá u mě, co dělat.*“ (respondentka č.3), další respondent říká „*Ne, nepouštím, není to bezpečné, už mě to učili odmala.*“ (respondent č.7).

U otázky, zda otevrou dveře, aniž by věděli, kdo za nimi je, mají respondenti různé odpovědi, čtyři respondenti otevrou ihned a pět respondentů ne. Respondenti, kteří ihned otevrou říkají „*Ano otevřu ihned, nemám kukátko, tak to ani jinak nejde.*“

(respondent č.1) dále respondentka č.6 míní „*Ano otevřu hned, mám bezpečnostní řetízek, tak otevřu napůl.*“ Respondent č.7 říká „*Otevírám hned, i když mám kukátko, nějak vždycky otevřu automaticky,*“ podobně odpovídá i respondentka č.8. Respondenti, kteří neotvírají hned, odpovídají podobně „*Ne, neotevřu hned, mám kukátko, tak se podívám, kdo to je a když ho neznám, tak se zeptám, kdo to je.*“ (respondentka č.5), respondentka č.4 říká „*Nemám kukátko ani ten řetízek, ale než otevřu zeptám se, kdo to je.*“

Dále mé otázky směřovaly k tomu, zda respondenti mají na svých dveřích kukátko nebo bezpečnostní řetízek nebo obojí, šest respondentů má na svých dveřích kukátko, jeden respondent má oboje, jak kukátko, tak řetízek a dva respondenti nemají ani jedno z vyjmenovaných.

Na otázku, zda by si nechali ověřit totožnost prodejce, který nabízí nějaké zboží nebo službu a odvolává se na nějakou organizaci, respondenti odpověděli jednoznačně, že ne, protože by se s ním ani nebavili. Respondent č.2 říká „*Jeho totožnost bych si neověřil, protože bych ho ani nevyslechl, já musím být iniciátor, kterej si půjde žádat o nějakou službu.*“ Dále respondent č.1 uvádí „*Asi by jsem si jeho totožnost zjistit nenechal, kdyby se mi zdál nějaký podezřelý, tak bych ho odmítl a nic bych si ověřovat nepotřeboval.*“ „*Nenechala, protože bych ho slušně odmítla a nebavila se s ním.*“ (respondentka č.5) naopak respondent č.7 míní „*Asi bych to neudělal, protože by mě to v tu chvíli nejspíš nenapadlo.*“

Otázka, která se týkala podpisu smlouvy a jejího pečlivého přečtení měla též podobné odpovědi a to „*Smlouvu se snažím přečíst, ale když na to mám málo času, tak ne úplně pečlivě.*“ (respondent č.1) jiní zase tvrdí „*Při podpisu smlouvy je samozřejmě důležité si jí pečlivě přečíst, abych se nenapálil, ale skutečnost je jiná, jsou tam nějaké věci kterým úplně nerozumím, tak to přeskočím.*“ (respondent č.2) „*Ano, snažím se jí pečlivě přečíst, ale problém je v tom, že mám problém se zrakem, tak když je to napsané drobným písmem občas to nejde, takže nemůžu pečlivě.*“ (respondentka č.3).

7. Diskuze

7.1 Diskuze k hlavní výzkumné otázce č. 1

HVO1: Jaké jsou nejčastější podoby trestného činu krádeže a podvodu páchaných na seniorech?

Senioři jsou častými oběťmi trestných činů krádeže a podvodu. Dokazuje to i fakt, že si pachatelé vybírají seniory pro jejich omezenou tělesnou pohyblivost, horší paměť, zhoršenou orientaci a také z důvodu jejich zhoršeného smyslového vnímání (14). Viktimnost, neboli disponovanost člověka stát se obětí trestného činu (39) je u seniorů vyšší neboť je u nich viktimnost dána jejich menší schopností úniků i obrany, osamělostí a důvěřivostí zejména u žen (37). Podle druhu záminky a podle situace se buď jedná o podvod, krádež nebo loupež (14). O podvod jde, když něco slíbí, vyberou určitý poplatek nebo vystaví falešné potvrzení nebo fakturu a na základě smyšlených tvrzení vyberou od seniora peníze (14). O krádež se jedná, když dojde k odcizení peněz v bytě, poté co dojde k odvedení pozornosti seniora. K loupeži dochází, když pachatelé použijí fyzické násilí (14). Jak z výsledků vyplynulo, nejčastější podobou trestného činu podvodu jsou podpisy nevýhodných smluv, které nejčastěji senioři pod nátlakem podepíší na předváděcích akcích nebo při podomním prodeji, na tento problém ukazuje i nově vzniklý dokument Šmejdi, kde jsou ukázky z předváděcích akcí a výpovědi seniorů, kteří se stali oběťmi podvodu. Dotazovaní respondenti se též cítí nejvíce ohroženi podvodem na předváděcích akcích, je to dáno i tím, že prodejci využívají mnoho psychologických triků, kterými seniory zmátnou (13). U nejčastější podoby trestného činu krádeže se ukázalo, že jde o krádeže v bytech poté, co senioři pustí někoho cizího do bytu. Tyto výsledky potvrzuje podle mého názoru i to, že se Policie ČR snaží proti tomuto bojovat a pořádají preventivní akce, kde upozorňují seniory na tuto problematiku.

Případy a kasuistiky uveřejněné na internetových stránkách Policie ČR informují o tom, jak se vše odehrálo a také o tom, že seniorům ve většině případů, odcizí velký obnos peněz a mnohdy i celoživotní úspory, nebo se následkem činu dostanou do finanční tísně a zadluží se, v tomto případě dle mého názoru potřebuje senior pomoc, jak policie, tak i sociálního pracovníka. Ocitne-li se senior v nepříznivé sociální situaci, může využít sociální poradenství, které je součástí sociálních služeb, které zajišťují pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevenci sociálního vyloučení, kteří jsou v nepříznivé sociální situaci a senior se podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách pro krizovou sociální situaci, pro ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů v této situaci nachází (5).

7.2 Diskuze k hlavní výzkumné otázce č. 2

7.2.1 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 1

DVO1: Jsou senioři informováni o nebezpečích podomního prodeje?

Podomní prodej je jednou z podob přímého marketingu (42) a lze jej chápat jako nabídku zboží a služeb, prodej a poskytování služeb mimo řádnou provozovnu a bez předchozí objednávky (2) z výpovědí respondentů je jejich chápání podomního prodeje správné. Neoprávněný prodej nebo jeho předstírání je často záminkou podvodníků a zlodějů, kteří okrádají nebo podvádějí lidi přímo v jejich domovech (53).

Kdo se obohatí tím, že uvede někoho v omyl nebo využije jeho omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a následně způsobí tak na cizím majetku škodu jedná se o podvod jak je uvedeno v trestním zákoníku § 209 (6), tímto může být podomní prodej brán jako podvod, neboť podomní prodejci využívají mnoho psychologických prvků a lstí, kterými vyvolá omyl oběti a následně ho zneužije nebo zneužije omylu oběti, ve kterém

již je a nebo při jednání úmyslně zamlčí podstatné skutečnosti (6). Příkladem lstí podomních prodejců neboli předstíraného prodeje může být případ, kdy k seniorovi přijde prodejce a nabízí určitou službu, odejdou do jedné místnosti, tam probíhá konverzace a mezi tím do bytu vklouzne druhý komplic, prohledá byt a dotyčného okrade o cennosti i peníze. Velkým nebezpečím podomního prodeje tedy je, že dotyčný bude okraden, přijde o své cennosti nebo i o celoživotní úspory (27). Je tedy zřejmé, že podomní prodej může být brán jako podvod spojený s krádeží. Této skutečnosti jsou si vědomi i dotazovaní respondenti, kteří při dotazu, zda znají nebezpečí podomního prodeje, jednoznačně všichni odpověděli, že budou okradeni, popřípadě budou podvedeni a nevýhodně zakoupí nějaký produkt. Dále je otázkou, jak je možné, že podomní prodejci mají takovou moc, že přinutí seniora ke koupi nebo ho snadno uvedou v omyl a následně ho okradou. Podomní prodejci využívají různé triky, zejména jsou slušně oblečení – padnoucí oblek, vyleštěné boty, mají upravené vlasy a tím vzbuzují v člověku dojem, že mají co dočinění s úspěšným a schopným člověkem, dále jsou milí, komunikativní a přátelští (38). Nebezpečí tedy tkví v tom, že senioři pro svoji důvěřivost, která je u starších lidí častá (28) se nechají lehce oklamat. Z dotazovaných respondentů si je většina vědoma lstí, které prodejci využívají, šest respondentů uvedlo, že jsou prodejci milí, komunikativní, hodní a mají příjemné vystupování a tím dotyčnou oběť oklamou, jen tři respondenti si tuto skutečnost neuvědomují. Nebezpečí a problém podomního prodeje si uvědomují i některé obce a města a snaží se proti tomuto nešváru bojovat, tím, že ve svých obcích zakazují podomní prodej a při jeho porušení je čeká následek v podobě pokuty. S tímto krokem plně souhlasím, neboť každý potřebuje jistotu a bezpečí zejména ve svém domově a u seniorů jsou tyto potřeby dominující (36). Informace o nebezpečí krádeže a zároveň i podvodu se senioři dozvídají ze svého okolí, z médií, ale i různých preventivních besed, které jsou zaměřeny na tuto problematiku.

7.2.2 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 2

DVO2: Vědí senioři, kde mohou být nejvíce ohroženi okradením?

Jak uvádí Venglářová (57) senioři jsou nejčastěji ohroženi trestným činem krádeže a to zejména krádeží vloupáním do bytu, krádeží na ulici, kapesní krádeží, krádeží do rodinných domků, sklepů a krádeží vloupáním do zaparkovaných vozidel. Krádež může být též spojena s přepadením. Venglářová (57) též uvádí, že pachatele si vybírají seniory záměrně, protože očekávají, že je senior lehce zranitelný a všechny změny ve stáří způsobují, že se senioři stanou snadnou obětí trestné činnosti, s tímto tvrzením zcela souhlasím. Ve stáří dochází ke kognitivním změnám, kdy se zhoršuje smyslové vnímání, tedy sluch a zrak, tyto změny přinášejí omezení i jejich možnosti reakce (29) a proto je toto jeden z důvodů proč se senior stane lehkou obětí. Dále mezi změny ve stáří patří zhoršení paměti (29), což je nahrávající pro pachatele v tom, že využijí této vědomosti a vydávají za jejich vzdáleného příbuzného a lépe se dostanou do jeho blízkosti. Též využívají skutečnosti, že ve stáří tělesné funkce ztrácejí spolehlivost a koordinovanost a následně dochází k postupnému úbytku rychlosti a síly (54). Na dotaz, kde si myslí respondenti, že jsou nejvíce ohroženi okradením, odpovědělo šest respondentů, že jsou ohroženi na ulici, další dva respondenti uvedli, že v dopravním prostředku a jeden respondent naopak, doma po vpuštění někoho cizího do bytu. Odpovědi respondentů, kteří si myslí, že jsou ohroženi na ulici potvrdili spojitost se změnami, které se objevují ve stáří a to zejména, že se pohybují pomalu a nemají dostatek sil na bránění, respondent č.1 říká: *„Když někdo vidí seniora jak se plíží sám po ulici musí si říct to je snadná oběť na okradení a než se nadějete nemáte peněženku.“* Podle mého názoru okraden může být každý a v jakékoli situaci, ale je také zřejmé, že si pachatelé obětí vybírají podle toho, u které předpokládají, že se nebude moci bránit nebo nezareaguje dostatečně rychle. Jistě existují situace, kde je riziko větší a to zejména u seniorů, kteří nedodrží jistá opatření a pachatele tím přesvědčí o jejich zranitelnosti. Riziko okradení u seniorů hrozí, když mají peněženku na lehce odcizitelném místě, proto jedna ze zásad je, aby peněženku uložili na dno nebo do

spodní části kabelky nebo nákupní tašky (43), dále riziko hrozí při návalů mnoha lidí, kdy tlačence nahrává kapsářům, proto mezi opatření patří vyhýbat se těmto situacím (43), senior je také ohrožen přepadením a následním okradením v odlehlých a neosvětlených místech, též je potřeba, aby si senior při jízdě v dopravním prostředku dával pozor na své věci a měl je vždy při ruce a na očích (43). Z výpovědí respondentů je zřejmé, že si rizikové situace uvědomují.

7.3 Diskuze k hlavní výzkumné otázce č. 3

7.3.1 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 3

DVO3: Jsou senioři informováni o nebezpečích předváděcích akcí?

Jako u podomního prodeje, mě u otázky předváděcí akce zajímalo, jak respondenti tomuto pojmu rozumí. Předváděcí akcí se obecně rozumí, prodej s předváděním určitého produktu mimo prostory obvyklé k podnikání (51), může se také konat přímo v prodejně nebo na veřejném místě. Ovšem předváděcí akcí, která má znaky klamavé reklamy rozumím tak, že se ve schránce objeví leták s nabídkou na výlet za velmi nízkou a lákavou cenu, kde se slibují za účast dárky a ve skutečnosti tato nabídka spočívá v tom, že se několik hodin prezentuje jeden výrobek a jeho kvality, výhody a dovednosti a tato prezentace pak končí donucením potencionálního kupce ke koupi a podpisu smlouvy. Takto tomu rozumí i dotazovaní respondenti, kteří se shodli v názoru, že je to akce spojená s výletem, kde jsou nalákaní na nízkou cenu a pak místo toho sedí v místnosti a prodejci jim nabízejí, až vnucují prezentovaný výrobek, který následně zakoupí. Dále v návaznosti na předváděcí akci mě zajímalo, zda se dotazovaní respondenti zúčastnili právě této převáděcí akce a výsledek byl takový, že se zúčastnilo osm respondentů a nezúčastnil se pouze jeden. Taková velká účast, může mít spojitost s tím, že jsou osamělí a chtějí být v kontaktu s cizími lidmi a hrozí zde i riziko, že se stanou na předváděcích akcích závislí (13). U zúčastněných

respondentů, mě zajímal jaký, byl výsledek této účasti a překvapilo mě, že pět respondentů na akci produkt zakoupilo a naopak tři nezakoupili. Síla prodejců spočívá v tom, že po celou dobu prezentace využívají mnoho psychologických prostředků, kdy mezi hlavní působící vlivy patří princip reciprocity, který spočívá v tom oplátit laskavost laskavostí, pomoc pomocí (15), tedy, že senior vstoupí někam zadarmo a dostane dárek, má pocit závazku a když ho nesplácí, má pocit viny, čehož prodejci využijí a zmanipulují ho ke koupi (45). Nebezpečí předváděcí akce je tedy v tom, že prodejci sázejí na haló efekt, jsou upravení, vlídní, milí a příjemní a tím si snáze získají důvěru (13). V průběhu předváděcí akce se objevují další nebezpečí a to, kdy po získání důvěry, se nátlak pro zakoupení výrobku zvyšuje a někdy dochází i k vydírání, agresi a odpírání jídla (13), což může mít vliv na zdravotní stav seniora, neboť jak uvádí Kalvach (25) ve stáří je běžná vícečetnost (polymorbidita) nemocí a zejména, když má senior cukrovku, je důležité dodržovat pravidelný režim jídla. Dále nebezpečí je ve výsledku, kdy senior zakoupí velmi drahý produkt a přijde o velkou část svých peněz, nebo podepíše smlouvu s úvěrem a zadluží se (13). Dotazovaní respondenti znají nebezpečí zejména v tom, že jsou prodejci milí, působí zdvořile a pak pod nátlakem a zmatením je přimějí ke koupi, toto si myslím pět respondentů, naopak dva respondenti znají nebezpečí předváděcích akcí, že hrozí, že podepíšou smlouvu a zadluží se a jeden respondent se domnívá, že je nebezpečí nevýhodné koupě.

7.3.2 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 4

DVO4: Vědí senioři, kde mohou být nejvíce ohroženi podvodem?

V souvislosti s touto dílčí výzkumnou otázkou jsem zjišťovala, kde se respondenti cítí nejvíce ohroženi podvodem. S podvodem se senioři mohou setkat prakticky kdekoli. Zvláště v situacích, které byly už několikrát zmíněny a to předváděcí akce a podomní prodej, se kterými souvisí podpis nevýhodné smlouvy a možnosti následného zadlužení. Respondenti nejvíce uváděli, že jim hrozí nebezpečí podvodu při účasti na předváděcí

akci, takto mínili čtyři respondenti, dále dva respondenti uvedli, že nebezpečí hrozí při podomní prodeji a prodeji zboží na ulici a dva respondenti odpověděli, že riziko je při podpisu smlouvy. Dle mého názoru, situace, ve kterých může být senior podveden je mnoho, ale jsou si velmi podobné scénáře a lsti, které podvodníci využívají a též výsledek je stejný a to – podvedený senior. Nebezpečí podvodu při předváděcí akci, jak také uvedli respondenti, je velké, zvláště to dokazuje i tisková zpráva české obchodní inspekce z prosince 2012, kde uvádí, že počet stížností spotřebitelů na předváděcích akcích stoupá, také i klamavé a agresivní praktiky prodejců a důsledků, toho i zadluženost seniorů, jenž jsou, hlavní cílovou skupinou (51). Celkově inspekce prověřila 44 předváděcích akcí a 32 z nich bylo v rozporu se zákonem, zejména se inspekce zaměřila na nekalé obchodní praktiky při nabízení a prodeji zboží (51). Nebezpečí též hrozí při podomním prodeji, který má podobné znaky s předváděcí akcí, jen se liší v tom, že prodejci oslovují seniory přímo v bytě a vnutí se jim. Již bylo zmíněno, proti nebezpečí podomního prodeje bojuje mnoho obcí, tím, že ho zakazují praktikovat ve své obci a při porušení hrozí pokuta. Jak u předváděcí akce, tak při podomním prodeji nebo i v jiných situacích, kdy se potřeba podepsat nějakou smlouvu, je riziko, že ve smlouvě budou uvedeny nepravdivé údaje nebo na důležité náležitosti smlouvy nebudou senioři upozorněni. Prodejci zejména spoléhají na to, že důležité informace jsou psané malým písmem a jak je známo a jak uvádí i literatura např. Langmaier (29), že ve stáří dochází k zhoršení smyslového vnímání a asi 90% osob má po 60. roce zhoršené zrakové percepcie, pro seniory je tedy těžké malé písmo přečíst nebo si ho vůbec všimnout. Z kazuistik, které jsem četla nebo viděla, vyplývá i skutečnost, že při podpisu smlouvy mají senioři nevyhovující podmínky tj. spěch, tlak okolí, výhrůžky a také je pro ně mnohdy těžké porozumět obsahu. Totéž potvrzují i dva respondenti, kteří se cítí nejvíce ohroženi podvodem při podpisu smlouvy, respondent č.7 říká *„Je strašně těžké porozumět obsahu ve smlouvě, ten, kdo není právník nemá šanci se v tom vyznat, zvláště, když se podpis uskutečňuje za nevyhovujících podmínek a ve spěchu a malý písmenka tomu taky nepřidaj.“* *„Není nic jednoduššího, než když dá někdo seniorovi podepsat smlouvu, nejlépe ve spěchu a s důrazem, že je to důležité, a že*

se nemusí ničeho bát a ty důležité věci jsou napsané malým písmenkem.“ (respondentka č.6).

7.4 Diskuze k hlavní výzkumné otázce č. 4

7.4.1 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 5

DVO5: Znají senioři preventivní zásady, jak předcházet okradení?

Dotazovaní respondenti na otázku, zda znají některá preventivní opatření před okradením, všichni uvedli, že znají. Myslím si, že znalost preventivních opatření je velmi důležitá, ale ještě více je důležité se těchto rad držet. Dotazovaní respondenti sice uvedli, že znají, ale po doplňující otázce jaké to jsou, uvedli vždy jen jednu zásadu, což je dle mého názoru málo. Dva respondenti uvedli, že znají zásadu mít peněženku a doklady zvlášť a mít je stále při sobě, dva respondenti znají zásadu mít peněženku ve spod kabelky a mít jí stále na očích, další tři respondenti uvedli jako preventivní zásadu nikoho cizího nepouštět do bytu a jedna respondentka odpověděla všeobecně a to, že zásadou je mít věci stále u sebe a na očích. O více preventivních opatřeních se respondenti mohou dozvědět, když se zúčastní preventivní besedy, která je pod záštitou Policie ČR, její projekt se jmenuje „Senioři sobě“ a má preventivní charakter a senioři jsou zde informováni o nebezpečích krádeže a právě prevencí, jak předcházet tomu, aby nebyli okradeni (46). U seniorů, je důležitá edukace, právě o této problematice. Edukace, jak uvádí Juřeníková (24, s.9) *„je proces soustavného ovlivňování chování a jednání jedince s cílem navodit pozitivní změny v jeho vědomostech, postojích, návycích a dovednostech“* a má důležitou roli v primární, sekundární a terciární prevenci. Jedno ze známých úsloví je *„Opakování je matka moudrosti“* a zvláště u seniorů je opakování potřeba, neboť vlivem stáří se u nich objevují různé nemoci, které mají vliv na paměť např. Alzheimerova choroba, která se vyznačuje tím, že má vliv na poruchu paměti, zejména zapomínání a objevuje se

v různých stádiích demence (25), proto je důležité časté opakování a kladení důrazů, jak jsou preventivní opatření významná.

7.4.2 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 6

DVO6: Dodržují senioři preventivní opatření, aby nebyli okradeni?

Mezi hlavní zásady preventivních opatření patří zejména, aby se peníze, doklady i klíče nosili v příruční tašce vždy odděleně, brát si tolik peněz, kolik je skutečně potřeba, peněženka má být uložena ve dně nebo ve spodní části kabelky nebo nákupní tašky, kabelka nebo taška přes rameno se nemá nechávat viset na zádech, ale mít jí stále na očích a chránit jí rukama na boku nebo na bříše, kabelku nebo tašku neodkládat v obchodech do police, vyhýbat se návalu mnoha lidí, příruční zavazadlo mít pořád pod kontrolou zvláště v dopravním prostředku MHD při čtení, při cestování vlakem je dobré vybrat si kupé sedí další cestující a zavazadla mít stále na očích, při vybírání peněz z bankomatů, je lepší zvolit bankomaty uvnitř bank či spořitelen, nechlubit se před nikým svými úsporami nebo cennostmi, nepůjčovat peníze cizím lidem a neplatit žádné zálohy podomním prodejcům (43). S preventivními opatřeními krádeže souvisí též zásady ohledně zabezpečení majetku: zamykat vstupní dveře a zavírat okna, když se opouští dům i když je na krátkou chvíli, instalace bezpečnostních dveří nebo různých mechanických zábranných prostředků, zvýší bezpečnost bytu, při odjezdu na delší dobu je dobré vzbuzovat dojem, že je byt stále obydlen např. tím, že se nezatahují rolety a žaluzie, nevypíná se přívod elektřiny apod. (43). Mé otázky při rozhovoru zahrnovaly, zda respondenti dodržují preventivní zásady, zejména – zda respondenti nosí peníze, doklady i klíče v jedné tašce pohromadě, zda nosí velký obnos peněz u sebe, jestli odkládají tašku/kabelku v obchodě do polic, zda nechávají pootevřená okna v době nepřítomnosti, i když jen krátké tj. návštěva u souseda, krátký nákup, a zda respondenti zamykají dveře přes den i přes noc v době

přítomnosti. Dva respondenti dodržují zásadu nošení peněz, dokladů a klíčů zvláště a zbytek respondentů toto opatření nedodržují, dále u opatření nenosit velký obnos peněz u sebe, převažovala odpověď, kladná a to v tom smyslu, že respondenti nenosí velký obnos u sebe, jen tolik kolik potřebují, jen dva respondenti mívají u sebe více peněz a odůvodnili to takto *„Mívám u sebe velké částky peněz, mám je aspoň pod kontrolou a ohlídám si je, je taky možný, že když nebudu doma, tak mě vykradou, tak si беру více peněz ani nikdy nevím, kdy je budu třeba potřebovat.“* (respondent č.7) *„Většinou mám dost peněz u sebe, nikdy nevím co budu potřebovat koupit a kreditku nemám, tak bych musela chodit dvakrát a to je zbytečné, tak si vezmu víc peněz a dávám si na to pozor.“* (respondentka č.8). U otázky zda, si odkládají tašku/kabelku s věcmi v obchodě do polic, všichni respondenti odpověděli jednoznačně, že ne. Další otázka se týkala opatření, zda respondenti nechávají otevřená větrací nebo balkónová okna i v době krátké nepřítomnosti tj. krátký nákup, návštěva u souseda/sousedky. Čtyři respondenti odpověděli, že nenechávají, zbylých pět respondentů okna otevřená nechávají u těchto respondentů, je riziko vykradení bytu větší, neboť pootevřená okna jsou pro zloděje velkým lákadlem (43). U poslední otázky tohoto okruhu, která se týkala zamykání dveří přes den i přes noc v době přítomnosti, byly odpovědi rozdílné, jedna respondentka uvedla, že ne, dva respondenti odpověděli, že se zamykají přes den občas a v noci vždycky, dále dva respondenti se přes den nezamykají a v noci vždycky a zbylí čtyři respondenti se zamykají přes den i přes noc. Respondentka svou odpovědí potvrdila můj názor na tuto zásadu a to, že je bezpečnější zamykat se přes den i přes noc, zejména, když je člověk doma sám *„Zamykám se přes den i přes noc, je to bezpečnější, přes den děláte mnoho věcí a pohybujete se v jiných místnostech, nebo máte puštěnou televizi nahlas a neslyšíte, jestli se někdo k vám nedobývá, tak je to lepší se zamknout i přes den a v noci je to jasné, to nemáte zase pod kontrolou.“* (respondentka č.8). Myslím si, že by tato rada neměla být podceňovaná.

7.5 Diskuze k hlavní výzkumné otázce č. 5

7.5.1 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 7

DVO7: Znalí senioři preventivní zásady, jak předcházet podvodu?

U otázky znalosti preventivních zásad, jak předcházet podvodu, všichni respondenti uvedli, že nějaká znají. Po doplňující otázce, jaké to jsou, převážná většina respondentů tj. šest respondentů, uvedlo nejezdit na předváděcí akce a zbylí tři uvedli nepouštět nikoho cizího do bytu, nedávat se s nikým cizím do řeči a nekupovat produkty mimo obchod. Zaujala mě odpověď většiny respondentů a to, že vnímají jako prevenci před podvodem neježdění na předváděcí akce a to proto, že se jako základní zásada tolik neuvádí a myslím si, že je to správné brát a vnímat to jako preventivní opatření. Předváděcí akce vykazuje mnoho znaku podvodu podle trestního zákoníku a to zejména tím, že prodejci využívají lstí, kterými vyvolávají v oběti omyl, kterého následně zneužijí, při jednání s obětí úmyslně zamlčí podstatné skutečnosti, s jejichž znalostí by se oběť rozhodla jinak (6). Na předváděcích akcích je porušován též zákon o ochraně spotřebitele a to používání některé z forem nekalých obchodních praktik a to včetně agresivních (51). Jednou z formy předávání informací seniorům jsou preventivní aktivity tj. přednášky, besedy, ale většinou jsou určeny pro aktivní seniory, kteří se plně zapojují do aktivního života a sami vyhledávají informace (3) a proto pro neaktivní seniory, Policie ČR hl.m. Prahy ve spolupráci s Českým rozhlasem Regina vytvořila kampaň „STOP kriminalitě“, kde jsou pomocí rozhlasových přijímačů pouštny kasuistiky o problematice týkající se právě kriminality podvodu a krádeže páchané na seniorech (3). Tento nápad hodnotím pozitivně, protože se informace dostanou k většímu počtu seniorů a na nebezpečí je upozorňováno během celého dne. Přestože senioři uvedli některá preventivní opatření, která znají, dle mého názoru je tato znalost nedostačující.

7.5.2 Diskuze k dílčí výzkumné otázce č. 8

DVO8: Dodržují senioři preventivní opatření, aby nebyli podvedeni?

Preventivní opatření týkající se podvodu určené pro seniory zahrnují, následující rady: nedůvěřovat neznámým lidem, nepouštět nikoho cizího do svého bytu, neotvírat dveře ihned aniž by senioři věděli, kdo za nimi je, senior by měl mít na svých dveřích panoramatické kukátko, které jim umožní dobře si prohlédnout návštěvníka, dobré je též mít na svých dveřích nainstalovaný bezpečnostní řetízek, který udrží dveře jen pootevřené a senior, tak může některé věci vyřídit bezpečněji, další zásada je nechat si předložit služební průkaz nebo si ověřit opravdovost pracovníka u organizace na kterou se odvolává, v případě pochybností by měl senior trvat na tom, že o nabízenou službu nestojí, senior by též neměl podléhat vidině snadného zbohatnutí a podomní nabídky výher v loterii nebo výhodných koupí by měl senior odmítat, v případě potřeby je dobré využít pomoci souseda a mít na ně telefonní číslo, pro rychlé přivolání pomoci je dobré mít na viditelném místě napsaná důležitá telefonní čísla (policie, lékař, hasiči, aj.), o důležitých rozhodnutích, které se týkají zejména majetku by se měl senior poradit s právníkem nebo s dalšími věrohodnými lidmi a nepodléhat nátlaku k podpisu závažných dokumentů nebo smluv k poskytnutí peněžitých půjček (43). Mé otázky při rozhovoru směřovaly k tomu, zda respondenti dodržují preventivní opatření především tyto: pouštění někoho cizího do bytu, otevření dveří ihned aniž by věděli kdo za nimi je, zda mají na svých dveřích kukátko nebo bezpečnostní zámek, zda si ověřují totožnost prodejce, který se odvolává na určitou organizaci a zda si přečtou pečlivě smlouvu při podpisu. U otázky, jestli pouští někoho cizího do bytu výslovně respondenti odpověděli, že nepouštějí. Následující otázka byla, zda respondenti otevřou dveře ihned, aniž by věděli, kdo za nimi je, zde se odpovědi lišily, ale zároveň měly tyto odpovědi spojitost s otázkou kukátko a bezpečnostního zámku na dveřích. Jeden respondent otevře ihned, protože nemá kukátko, pět respondentů neotevře, protože mají kukátko a mohou se podívat, dva respondenti otevřou ihned i přesto, že mají kukátko, jedna respondentka má bezpečnostní zámek, proto otevře, ale jen na půl, a jedna

respondentka, i když nemá kukátko ani bezpečnostní zámek, tak neotevře. Také u otázky, zda si respondenti ověří totožnost prodejce, který nabízí zboží nebo službu a odvolává se při tom na nějakou organizaci, odpověděli shodně, že ne, ale důvodem je, že by se s ním ani nebavili, respondent č.2 k tomu dodal „*Jeho totožnost bych si neověřil, protože bych ho ani nevyslechl, já musím být iniciátor, kterej si půjde žádat o nějakou službu.*“ Dodatky všech respondentů byly podobné. Na otázku, zda si respondenti přečtou pečlivě smlouvu při jejím podpisu, všichni uvedli, že ano, ale též s dodatkem, že se snaží, ale když tomu nerozumí nebo tam jsou malá písmenka, tak ne. Podle mě, by mohla být lépe dodržovaná, kdyby respondenti podepisovali smlouvu s někým, komu důvěřují a v případě potřeby mu poradí.

8. Závěr

Kriminalita páchaná na seniorech je v současné době časté téma, které se objevuje v médiích a případech seniorů, kteří se stanou obětí trestných činů krádeže, nebo podvodu přibývá. V teoretické části je popisováno stárání, jeho dělení a změny s ním spojené. Dále je zde zmíněno o problematice krádeže a podvodu, zejména její formy a to podomní prodej a předváděcí akce a v návaznosti na tuto problematiku i sociální práce se seniory jako oběťmi trestného činu krádeže a podvodu.

Pro praktickou část práce byly stanovené tři cíle a to zjistit nejčastější podobu trestného činu krádeže a podvodu páchaných na seniorech, zjistit informovanost seniorů o možných nebezpečích krádeže a podvodu a třetím cílem bylo zjistit, zda senioři dodržují preventivní opatření ohledně krádeže a podvodu. Pro zodpovězení těchto cílů byly stanovené hlavní výzkumné otázky. HVO1: Jaké jsou nejčastější podoby trestného činu krádeže a podvodu páchaných na seniorech? HVO2: Jsou senioři informováni o možných nebezpečích krádeže? HVO3: Jsou senioři informováni o možných nebezpečích podvodu? HVO4: Jaká preventivní opatření dodržují senioři, aby se nestali obětí trestného činu krádeže? HVO5: Jaká preventivní opatření dodržují senioři, aby se nestali obětí trestného činu podvodu? Následně k hlavním výzkumným otázkám byly přiděleny dílčí výzkumné otázky, které byly rozděleny podle hlavních výzkumných otázek a to na vědomost nebezpečí krádeže a podvodu a znalost preventivních opatření a jejich dodržování.

Výzkum probíhal v penzionu pro seniory v Českých Budějovicích a rozhovoru se zúčastnilo celkem devět respondentů, z toho bylo 5 žen a 4 muži, kteří žijí v tomto penzionu. Výsledky byly vyhodnoceny sekundární analýzou dat, pomocí které jsem odpověděla na výzkumnou otázku: Jaké jsou nejčastější podoby trestného činu krádeže a podvodu páchaných na seniorech? Výsledky po analýze případu a kasuistik uveřejněných na stránkách Police ČR, dopadly tak, že nejčastější podoba krádeže spáchané na seniorech, je podoba krádeže v bytě. Pachatele využívají opakující se scénáře, jak vniknout do bytu seniora a následně ho okrást a to zejména pod záminkou např. odečtu vody, plynu, kdy se pachatel dostane do bytu seniora a poté ho okrade. U podvodu se nejčastěji jedná o podpis nevýhodné smlouvy při podomní prodej

a předváděcí akce a zakoupení zboží, které je přeceněné. Ostatní výsledky byly vyhodnoceny pomocí metody zachycení vzorců („gestaltů“). Výsledky výzkumu ukázaly, že senioři znají nebezpečí krádeže a podvodu a to zejména u krádeže, kde se otázka týkala nebezpečí podomního prodeje. Senioři vědí, že jim hrozí, že budou okradeni nebo že zakoupí zbytečně předražený výrobek a též vědí, jaké lsti prodejci využívají. U nebezpečí podvodu a zvláště u předváděcí akce, výsledky ukázaly, že si senioři jsou vědomi, že jde o podvod a že jsou pod nátlakem donuceni zakoupit drahý výrobek a podepsat úvěrovou smlouvu a následně se zadlužit. Výsledky preventivních opatření ohledně krádeže a podvodu jejich dodržování seniory ukázaly, že dodržování opatření je rozdílné a v celku dostačující i přestože je znalost preventivních opatření malá, dodržují respondenti opatření, aniž by si toho byli vědomi. U preventivních opatření, týkajících se krádeže, byla jednoznačně shodná odpověď, že si respondenti neodkládají kabelku/tašku s věcmi v obchodě do polic, dále nejvíce dodržující zásadu nenošení velkého obnosu peněz u sebe, následně je i dodržována zásada zamykání dveří přes den i přes noc v době přítomnosti, naopak méně je zachováváno opatření nenechávat pootevřená okna v době nepřítomnosti též i v krátké nepřítomnosti a nejméně respondenti akceptují radu nosit peníze, doklady i klíče pohromadě v jedné tašce. Podobné výsledky byly i u preventivních opatření ohledně podvodu. Přestože respondenti uvedli v průměru vždy jen jednu zásadu, kterou znají, dodržování opatření je uspokojivé. Výsledky ukázaly, že respondenti nepouštějí nikoho cizího do bytu a mají na svých dveřích kukátko až na výjimku dvou respondentů. Dále při otázce ověření si totožnosti prodejce, který nabízí zboží nebo službu by si ji respondenti nenechali ověřit, z důvodu, že by se s ním ani nebavili. Následně u zásady otevření dveří ihned, aniž by věděli, kdo za nimi je, je dodržování rozdílné a na půl dostačující, neboť pět dotazovaných respondentů hned neotevírá a čtyři otevírají. Přestože výsledky ukázaly, že jsou senioři informováni o nebezpečích krádeže a podvodu a že dodržují některá preventivní opatření, je stále potřeba seniory informovat o této problematice, protože se stále objevují nové způsoby a situace, ve kterých je senior ohrožen trestnou činností.

Získané poznatky bakalářské práce bude možné využít jako podklad pro rozšíření informací seniorům o dané problematice. Sociální pracovníci mohou tyto poznatky využít při práci se seniory, jak v domovech pro seniory nebo v klubech pro seniory. Kdy mohou sociální pracovníci zajistit preventivní přednášky o této problematice nebo mohou, seniorům zprostředkovat spuštění dokumentárního filmu Šmejdi. Též z této práce mohou sociální pracovníci čerpat v situacích, kdy se setkají se seniorem, který se stal obětí trestného činu a to tak, že mu mohou poskytnout informace o organizacích, které se tou problematikou zabývají. Také se nesmí zapomínat na seniory, kteří nejsou aktivní a většinu svého času tráví doma, ty je možné upozornit na to, že Český rozhlas Regina je zapojen do kampaně „Stop kriminalitě“ a v průběhu celého dne vysílá krátké spoty, které popisují nejčastější situace, ve kterých je senior v ohrožení. Je mnoho způsobů, jak i sociální pracovník může zajistit informovanost seniora.

9. Seznam použitých zdrojů

1. BALOGOVÁ, Beáta. *Seniori*. tretie doplnené vydanie. Prešov: Pavol Šidelský - Akcent print, 2009, 158 s. ISBN 978-80-89295-18-0.
2. BARTOŠ, Lucie. Zprávy. Parlamentní listy [online]. 2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Podnikatel-z-drsneho-severu-Podomni-prodejci-nejsou-zadni-gauneri-Co-tady-ma-clovek-delat-268483>
3. BERÁNEK, Ladislav. Stop Kriminalitě!. Policie České republiky: Akce a projekty [online]. 2012 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/zajimava-temata-stop-kriminalite.aspx>
4. BOUŘA, Václav. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2003, 108 s. ISBN 80-704-2259-9.
5. Česko. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2006, částka 37, s. 1225 –1230. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=108/2006&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
6. Česko. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2009, částka 11, s. 399 - 400 Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=11&typeLaw=zakon&what=Cislo_castky

7. Česko. Zákon č. 45 ze dne 30. ledna 2013, o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In: Sbírnka zákonů České republiky. 2013, částka 20, s. 322 - 348 Dostupné z:http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=20&typeLaw=zakon&what=Cislo_castky
8. ČEVELA, Rostislav, Zdeněk KALVACH a Libuše ČELEDOVÁ. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 263 s. ISBN 978-802-4739-014.
9. ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-802-4720-142.
10. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 439 s. ISBN 978-807-3802-134.
11. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 309 s. ISBN 80-868-9873-3.
12. *Domácí násilí - násilí na mužích a seniorech*. Vyd. 1. Editor Jiří Buriánek, Jiří Kovařík. Praha ;: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-725-4914-6.
13. DYMÁKOVÁ, Silvie. *Šmejdi: Co se skrývá za předváděcími akcemi pro seniory?* [varovný dokumentární film] ČR, 2013
14. FLÍDR, Vladimír. Aktuality 2011. Policie České republiky [online]. 2011 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/seniori-brante-se-podvodum.aspx>

15. GÁLIK, Stanislav. *Psychologie přesvědčování*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 95 s., [12] s. obr. příl. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4247-2.
16. Gesund im Alter: Wenn der Körper altert. *Gesundheit.gv.at* [online]. 2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <https://www.gesundheit.gv.at/Portal.Node/ghp/public/content/aelter-werden.html>
17. HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek sociální gerontologie*. 1. vyd. Brno: IPVZ Brno, 2002. 72 s. ISBN 80-7013-363-5.
18. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4
19. HOLMEROVÁ, Iva, Božena JURAŠKOVÁ a Květuše ZIKMUNDOVÁ. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Praha: EV public relations, 2007, 143 s. ISBN 978-80-254-0179-8.
20. CHLUBNÁ, Tereza, Alina HOLUŠOVÁ, Andrea ČÁNOVÁ a Igor MÁŇOU. Zprávy: domácí. *Český rozhlas* [online]. 2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/coi-uvalila-rekordni-pokutu-na-firmu-za-reklamni-akce-pro-duxodce--1217587
21. JANEČKOVÁ, Hana. Sociální práce se starými lidmi. In: *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-736-7002-X.
22. JANOUŠKOVÁ, Klára. *Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách: sborník studijních textů pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory pověřené koordinační činností*. Vyd. 1. Editor Jiří Buriánek, Jiří

- Kovařík. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, 2007, 351 s. ISBN 978-807-3682-293.
23. JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1993.162 s. ISBN 80-7066-662-5.
24. JUŘENÍKOVÁ, Petra. *Zásady edukace v ošetrovatelské praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s.9. ISBN 978-80-247-2171-2.
25. KALVACH, Zdeněk. *Geriatric a gerontologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2004, 861 s. ISBN 80-247-0548-6.
26. KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie : učebnice pro obor sociální činnost. 2. díl. 1. vyd. Praha: Grada. 2012.147 s. ISBN 978-80-247-3876-5.*
27. KRÁLOVÁ. Zpravodajství: Policie České republiky – KŘP Zlínského kraje. *Policie České republiky* [online]. 2010 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/podomni-prodejci-utoci.aspx>
28. KŠIŇAN, Albert. Senioři v rukou šmejdu. *Psychologie.cz: Články a videa* [online]. 2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://psychologie.cz/seniori-v-rukou-smejdu/>
29. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.*
30. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s.11. ISBN 80-717-8548-2.

31. MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd 1. Praha: Portál, 2007, 183 s. ISBN 978-807-3673-109.
32. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 309 s. ISBN 978-807-3673-314.
33. MAZALOVÁ, Gerta. Podomní prodej. *Sdružení obrany spotřebitelů - Asociace* [online]. 2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.asociace-sos.cz/podomni-prodej/>
34. MINIBERGEROVÁ, Lenka a Jiří DUŠEK. *Vybrané kapitoly z psychologie a medicíny pro zdravotníky pracující se seniory*. 1. vyd. Brno: NCONZO, 2006, 67 s. ISBN 80-701-3436-4.
35. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
36. MLÝNKOVÁ, Jana. *Péče o staré občany: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 192 s. ISBN 978-802-4738-727.
37. MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 203 s. ISBN 80-210-3345-2.
38. Nenaletěte jim. Tn.cz: Na vaší straně [online]. 2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/zpravy/na-vasi-strane/financni-radce-dalsi-smejdi-5-triku-podomnich-prodejcu-energii.html>
39. NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, 451 s. ISBN 80-735-7026-2.

40. O nás: Poslání a činnost. Bílý kruh bezpečí [online]. 2009 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>
41. O nás: Poslání a principy. Občanská poradna při Jihočeské rozvojové o.p.s. [online]. 2011 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.obcanskeporadenstvi.cz/web/stranky/o-nas/poslani-a-principy.php>
42. Podomní prodej: Co je podomní prodej [online]. 2012 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.podomniprodej.eu/co-je-podomni-prodej.html>
43. Podvody na seniorech. Policie České republiky: Preventivní informace [online]. 2010 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>
44. POLÁŠKOVÁ, Radka. Policie České republiky: Preventivní rady, přednášky [online]. 2010 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/rady-pro-seniory482151.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>
45. Reportéři ČT. Česká televize: ČT24 [online]. 2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/210964-na-predvadeci-akci-v-prevlecich-a-se-skrytou-kamerou/>
46. Senioři sobě. Policie České republiky: Akce a projekty [online]. 2010 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/seniori-sobe-627170.aspx>
47. Sociální práce. Sociální revue: Sociální práce a společenské otázky [online]. 2007 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/socialni-pracovnik-a-pracovnik-v-socialnich-sluzbach>

48. Social Work – The Profession. *Canadian Association of Social Workers: Social Workers Make a Difference* [online]. 2012 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.casw-acts.ca/en/what-social-work/social-work-%E2%80%93-profession>
49. SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů viktimologie*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003, 81 s. ISBN 80-708-3745-4.
50. ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2004, 197 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0586-9.
51. Tiskové zprávy: Předváděcími akcím se rozhodně vyhybejte. Česká obchodní inspekce: Pro média [online]. 2012 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.coi.cz/predvadecim-akcim-se-rozhodne-vyhybejte-nc553/>
52. Tiskové zprávy 2013. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2013/2013-02-28-exekuce-z-duchodu-a-davek-nemocenskeho-pojisteni-rok-od-roku-narustaji.htm>
53. ÚO Uherské Hradiště. Policie České republiky [online]. 2009 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/falesne-obchodniky-vyhнали.aspx>
54. VACÍNOVÁ, Marie, Dobromila TRPIŠOVSKÁ a Marie FARKOVÁ. *Psychologie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2008, 189 s. ISBN 978-808-6723-471.
55. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004, 870 s. ISBN 80-7178-802-3.

56. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
57. VENGLÁŘOVÁ, Martina. Senioři. In: ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-802-4720-142.

10. Přílohy

Příloha č.1: Záznamový arch pro položený rozhovor

Identifikační údaje

- pohlaví
- věk
- dosažené vzdělání
- rodinný stav

Informovanost o možných nebezpečích krádeže

1. Znáte někoho ve svém okolí, kdo byl/a okraden?
2. Setkal/a jste se s tím, že Vám někdo nabízel mimo obchod nějaké zboží nebo služby?
3. Co si představíte pod pojmem, podomní prodej?
4. Znáte nebezpečí podomního prodeje? Pokud ano, jaké?
5. Znáte fígle (Isti), které podomní prodejci využívají?
6. Kde si myslíte, že jste nejvíce ohrožen/a okradením?
7. Byl/a jste Vy osobně, někdy okraden/a?
 - Pokud ano, v jakém konkrétním případě?
 - Pokud ne, bojíte se, že byste mohl/a být okraden/a?

Informovanost o možných nebezpečích podvodu

1. Znáte někoho ve svém okolí, kdo byl podveden?
2. V jakých situacích si myslíte, že Vám nejvíce hrozí, že budete podveden/a?
3. Jak rozumíte pojmu, předváděcí akce?
4. Zúčastnil/a jste se někdy předváděcí akce popř. předváděcí akce spojenou s výletem?

Pokud ano, proč a jaký byl výsledek?

Pokud ne, proč ne?

5. V čem si myslíte, že spočívá nebezpečí předváděcích akcí?

6. Byl/a jste Vy osobně, někdy podveden/a?

Pokud ano, v jakém konkrétním případě?

Pokud ne, bojíte se, že byste mohl/a být podveden/a?

Okruh preventivních opatření před okradením

1. Znáte některé preventivní zásady, jak předcházet okradení?
2. Co děláte pro to, aby jste nebyl/a okraden/a?
3. Nosíte peníze, doklady i klíče pohromadě v jedné příruční tašce nebo kabelce?
4. Nosíte velký obnos peněz u sebe?
5. Odkládáte si tašku nebo kabelku v obchodech do police?
6. Jak si chráníte své zavazadlo, když cestujete sám/sama ve vlaku či v MHD?
7. Necháváte pootevřená balkónová okna nebo větrací okna, když jdete na chvíli pryč z bytu (např. krátký nákup, návštěva u sousedky/sousedy)?
8. Zamykáte vstupní dveře přes den i přes noc v době své přítomnosti?

Okruh preventivních opatření proti podvodu

1. Znáte některé preventivní zásady, jak předcházet podvodu?
2. Co děláte pro to, aby jste nebyl/a podveden/a?
3. Vpouštíte někoho cizího do svého bytu?
4. Otvíráte dveře ihned, aniž byste věděl/a, kdo za nimi je?
5. Máte na svých dveřích kukátko nebo bezpečnostní řetízek?
6. Pokud by Vám někdo u dveří nabízel nějakou službu, nechal/a byste si ověřit, zda se jedná o pracovníka úřadu či instituce na kterou se odvolává?
7. Když podepisujete nějakou smlouvu, pročtete si jí pečlivě nejdříve?
8. Radíte se s někým o závažných rozhodnutích, které se týkají Vašeho majetku?

